392
221
1392B

ZİYA GÖKÂLP
VE
BAZI YAZILARI

Toplıyan : *M. Turgut*
Leymosun Başmuallimi

Tertip eden : *R. Necdet*
Lise Birinci devre Birinci Sınıf Talebesi

Lefkoşa — Kıbrıs
1932 — 1933

(BİRLİK) MATBAASINDA BASILMIŞTIR

Fiatı : Yarım Şilindir.

Turk e.
50

ÖLKÜnet
kün tug bolgıl kök kurıkan

Turk. e. 50

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

ÖN SÖZ

Küçük yaşından beri zekâsını takdir ettiğim NECDET te daha ilkmektebin son sınıfında iken, beğendiği şiirleri toplayıp basmak merakı uyandı. Tatil günlerinin boş geçmemesine çok dikkat eden Necdet hergün babasının matbaasına gider, basılacak yazıları gözden geçirir.. Mektep kitaplarından başka Gökbayrak, Kızıltuğ, Türk korsanları, Küçük korsan gibi millî ve heroik eserleri okur, yanıma gelir, bana hem eserlerin bir icmalini hemde intibalarını hiç durmadan, dinlenmeden anlatır, usandığımın farkına varmadan bir düzüye dinletmeğe çalışırdı. Hele Türk tarihine temasseden noktalar hakkında israr eder. İlk Türk kahramanları ve türk efsanelerini bir değil birçok defalar anlattırdığını hatılayorum. bazan iyzahatımın mukni bulmadığı taraflarına itiraz eder, münakaşaye hazırlanır, eser getirir bakar bazan, eserin da verdiği malûmat kendisini tatmin etmez. O zaman başını elleri arasına alır, düşünür ve düşündürmeğe çalışır.

Bazan. bizde bugibi eserlerin hâlâ niçin bulunmadığına canı sıkılır, kızar, sinni ile hiçte mütenasip olmıyan fikirler dermeyan eder mütalaalarda bulunur.

T.T.T.Cemiyetinin neşrettiği tarihler kadar kendisini sevindiren ve adeta coşturan ikinci bir amil daha hatırlamıyorum. Derleme için bütün gün koca karıları söylettiği olurmuş..

Elhasıl bedeni kadar dimağını da işleten bu çocuk, bir gün sınıftaşım kitapçı Lütfi B. in kitaphanesinde otururkn çıka geldi, Dikkat ettim, bu defa NECDET' in gelişinde bir başkalık vardı: Daha beşuş fakat daha vekarlı. adeta gurura yükselen bir vekarla karışık bir şetaret...

—Ne o Necdet, ne var? Dememe meydan vermeden elindeki küçük bir kitapçığı avuçlarımın içine bıraktı ve sokularak: « size küçücük bır eser takdim ediyorum » dedi. Baktım, eserin kabında « Toplayan ve Tertip eden R. NECDET İlk mektep talebesi »yazılarını okudum.

— Teprik ederim Necdt, eser vakia küçktür fakat düşün ki sende küçüksün. Büyük eserleri büyük adamlar yaratıyor. Sende de

büyük adam olmak istidadı vardır. Bu gün değilse de yarın özlediğin büyük eserleri yaratırsın. Yalnız devamlı ve müntazam çalışmaktan fariğolma!

Seçtiği ve bastığı manzumeleri gözden geçirdim.

Gördüm ki hep çocuk ruhuna okşıyan ona kuvet ve enerji veren duygular ve düşünceler... Hele «Türk mezarı beş on arşın yer değil, Altaydan tunaya dek bir ucu» ve müteakip mısraları «türk bu yere kolay sığar er değil» sona doğru: «Bir tek kalıncaya kadar pazarlık, Bu yurt gitmez biricik türk kalırsa, Gider belki, gider amma olursa, türkler için baştan başa mezarlık.» ne kadar samimî ve ne kadar seniyete uygun hakikatlerdi.

— Şu halde, Necdet, dedim, benimde topladığım manzumeler vardır. Onları sana getireyim basarmısın? Memnuniyetle kabul edeceğini söyledi. Getirdim okudu çok sevindi. Fakat hepsininde altında Gökalp imzasını görünce onun kim olduğunu yazmamı istedi. Kolay olmadığını bildiğim ve takdir ettiğim bu işi, kısa olsun, kabul etmek mecburiyeti hasıl oldu.

Yalnız, Gökalp'ın yazılarında sık sık tesadüf edilen mefkûre (ülkü) mefhumunun iyice anlaşılması için merhumun mefkûreyi nasıl anladığını ve izah ettiğini gösteren Hedefler ve mefkûreler yazışını da eserin baş tarafına koymasını rice ettim.

Her manzumede geçen tarihî isimlerin ve kelimelerin tesmiye sebepleri ve izahları, elimizdeki mehazlara göre, melfuf halinde esere ilâve edilecekti. Fakat Necdet'in ansızın Istanbul'a tahsile gitmek menburiyeti hasıl olunca işi yarıda bıraktı ve (Kızıl Elma) dan itibaren yazılar maalesef melfufsuz ve izahsız kalmağa mahkûm oldu. Diğerlerinin melfuflarına mehaz ittihaz edilen kitaplar eserin nihayetinde gösterilmiştir.

Küçük fikir arkadaşım Hacı Bulgur Oğlu Necdet'i, bu yazıların basılması hususunda bezleylediği ciddî mesaiden dolayı, takdir ve tebrik ederken yazıların asıl sahibi büyük mütefekkirin hiç ölmiyen Alplar kadar yüksek maneviyatı huzurunda kemali ihtiramla eğilmeği sonsuz bir Türk borcu ve saygısıbildiğimi geilememeliyim.

Lefkoşa: 17 Ağustos 1933 **M. Turgut Sarıca**

Leymosun Başmuallimi

GÖKÂLP

Gökâlp 1292-1876 tarihinde Diyarbekirde (Bu gün oğuz ili) dünyaya gelmiştir. İlk ve orta tahsilini Diyarbekirde gördükten sonra İdadi tahsili için İstanbula gitmek istemişse de o sırada henüz 40 yaşlarında olan pederi Tevfik Ef. nin ölümü buna mani olmuş ve ister istemez Diyarbekir idadisine devama mecbur kalmıştı.

İdadi müdürü Halil B. Gökâlpın fevkalâdeliğine hayran kalmış ve ona daha fazla hususiyet ve ihtimam göstermeğe başlamıştı. Fransızcadan geriliği nazarı dikkatını celbettiğinden onu ikaz etmiş Filhakika, Gökâlp. iki sene sonra, Baytarmektebinde dersleri Fransızca kitaplardan takip edecek derecede yüksek fransızca öğrenmğe muvaffak olmuştur.

Gökâlp Oğuzilinde, büyük bir âlim olan amcası Hasip Ef. den arabi ve farisi dillerini ve şarkta yetişen filesof ve mütesavvıflerin eserlerini okumuştu.

Süleyman Nazif. İshak Sükûti, Faik Ali gibi Oğuzilinin yetiştirdiği münevverler Gökâlpın, o muhitte, hep fikir ve münakaşa arkadaşları idi. Gökâlp, bu sıralarda hayatta aradığı mana ve hikmeti bulamayınca tabanca ile intihara teşebbüs ediyor (Henüz 17—18 yaşlarında idi).

Vakayi zararsızca atlattıktan sonra mefkûresini buluyor, İstanbula gidiyor. Baytar mektebine giriyor. Fakat hürriyet perverane fikirlerinden dolayı hafiyelerin takibatına

uğrayor ve Taşkışlada 9 ay hapsediliyor. Bir müddet sonra kal'abent olarak Yemene sonra da Oğuziline gönderiliyor. Orada tahsile devam edemiyeceğini anlayınca, iki sene evvel ölen amcası Hasip efendinin kızıyle evleniyor.

Meşrutiyeti müteakip İstanbul'a gidiyor, İttihadûterakki merkezinde çalışmağa başlayor, fakat ailesinin müessir ve mütemadi telgrafları üzerine İlk tedrisat müfettişliğiyle Oğuziline dönmek mecburiyetinde kalyor. Bir sene sonra Selânik İttihadûterakki cemiyyeti kendisini telgrafle ve müstacelen aratıyor. Vazifesinden istifa ederek Selâniğe gidiyor.

Gökâlp Oğuzilinde bulunduğu zaman bir insanı âlim yapacak derecede tetkikat ve tetebbuatta bulunmuş ise de memleketçe iştihare fırsat ve zemin zuhur etmemişti. Oğuzilinde milleti ve vatanı kurtarmak için istiptat idaresine karşı yaptığı hareketler maalesef akim kalmıştı. Selânikte (1326 da) geldiği zaman muhiti ve arkadaşlarını daha iyi hazırlanmış buldu. Lisanda ve edebiyatta yeni bir kurtuluş hamlesi yapmak istiyen Ömer seyfettin ve Ali Canip Beylerle temassa geldi. Onların lisan hakkındaki fikirlerini kendi fikirlerine uygun buldu ve o vakte kadar hiç işidilmemiş, hatta düşünülmemiş fikirleri «Genç kalemler»de neşre başladı. Çünkü, Gökâlp,(Türkçülüğün esasları, sayfa 12)de dediği gibi «yalnız lisan meselesini kâfi görmiyerek Türkçülüğü bütün mefkûreleriyle. bütün programıyle ortaya atmak lâzımgeldiğini » düşünüyordu.

O zaman Türkiyede yekdiğeriyle çarpışan üç kuvetli siyasi cereyan olduğu gibi (Panotomanizim, Panislâmizim, Pantürkizm.) üç te harse taallâk eden lisani cereyan vardı

(Fesahatçılar, Tasfiyeciler, Türkçüler.) Gökâlp (Turan) ve onu takip eden (kendine doğru) manzumelerini «Genç kalemler» de neşredince siyasi ve lisani sahalarda ayrılık gösteren hızıplar yavaş yavaş milli benliğe doğru büyük kitleler halinde toplanmağa başladılar. Çünkü milli benlik ve hars en tabii bir yoldu. Diğer cereyanları, uyanan milli şuur hamleleri bilfiil tekzip ediyordu.

Merkezi umumi Selânikten İstanbula nakledildiğinde Gökâlpta İstanbula gitti, İstanbulda (Türk Ocağı) açılmış ve Türk yurdu mecmuası ocaklıların bir örganı haline konmuştu. ocaklılar, ellerinde asrın sarsılmaz milliyet prensibi olduğu halde muhaliflerle, daha çok «Fecriatici» lerle çarpışıyorlardı.

Gökâlp Türk yurdu'nun daimi muharrirlerinden oldu ve bu mecmuanın üç cildinde devam eden ve Hüseyinzade Ali Beyde « besit ve harsî bir ifadeden ibaret olan » (Türkleşmek, İslâmlaşmak muasırlaşmak] umdesini işledi, derinleşdirdi ve genişlettirdi. Bu üçüz umde onun çok devamlı tahrirî ve şifahî telkinleri sayesinde bu günkü kıymet ve ehemmiyetini kazanmış » oldu.

Gökâlp bir taraftan siyasî diğer taraftan harsî ve millî araştırmalariyle Türk aleminde tanındı. Çünkü: o halkın benliğinde ve ruhunda sinip kalan kutretleri bir taraftan uyandırır diğer taraftan da onlara ilmî veçheler ve hedefler tayin ediyordu.

Dinimiz, kötü bit'atlar içinde bucalayıp duruyordu.. onu asli safiyet ve cazibesine doğru ircaa çalışan Gökâlpdır. Onun vecitli ve istiğrakli membaını yosunlardan bataklıklardan kurtaran Gökâlpdır, Ahlâkıyatımız, yalnız kuşakdan

aşağı telakki edilir. Onun en besit kaidesi olan hürriyet tamamiyle inkâr edilirdi. Türk kadını esirdi. O «yoksa omu iğnesinden kanlı süngü yaparak, Haklarını pençemizden ihtilâlle alacak?!! diye haykırarak Türk kadınına hayat kapılarını açıyordu. « Kadın yükselmezse alçalır vatan, sa mimi olamaz onsuz bir irfan.» mısralarıda Gökâlpındır.

Hukuki hayatımız orta zaman mahsuli idi. Muakalevi hayatımız zincirlerle bağlı idi. Çünkü millet refaha nail olmadıkça düşünmek için düşünen!! ve mevcut nazariyeler favkine yükselerek ilme, fenne işık veren fertler yetişdiremezdi. Zaten ilmi hayatımız sönük idi. Bedii hayatımız softaların yanlış telkınatına kurbın gitmişti. İskolâstik zihniyet hükmünü amansızca icra ediyordu.

Lisanımz; arapca ve acemcanın istilâsına maruz bırakılmış üç kaideli ve üç ifadeli bir ücube idi. Kök millet, öz evlâdıyle anlaşamaz bir hâlde idi. Bu şerait tahtinde bizde «yeni hayat» mütemadi telkınlarıyle doğuran gene Gökâlpdir.

Gökâlp hars (Kültür) namını verdiği bu hayatların her safhasını derin görüşleriyle, şeniyete uygun ilmi yazılariyle tenvire çalışan ve fikri inkılâpta muvaffak olan ilk mütefekkirimizdir.

Gökâlp, bir taraftan Türk yurdu ve yeni mecmua ile bu fikirlerini yayarken diğer taraftan da Darülfünun'da içtimaiyat müderrisliğini kabul ederek Türk medeniyetinin menşelerini, Türk kabilelerini, teşekküllerini hususiyetlerini içtimai usullerle izahediyordu.

«milli tetebbular mecmuası» nın [cilt 1 sayı. 2 sayfa 193.]

« Bir kavamin tetkikinde takip olunacak usul » ve ayni mecmuanın (sayı 3 sayfa 385) de Eski Türklerde çtimai teşkilât ile mantiki tasniller arasında tenazur »

başlığı altında 71 büyük sayfa devam eden tetkikatı bu günde mehaz sayılacak yazılardandır. İçtimaiyat mecmuasında neşredilen yazıları bilhassa « Tearüf ve tenafür » nazariyesi içtimiyat âlimleri tarafından kabul edilmiş esaslerdir ,Gökâlp'ın: Türk medeniyeti tarihi, Türk Türesi, Türkcülüğün esasları, yeni hayat gibi basılmış eserleri vardır. Eserlei bu günkü Türkcülük ve Türkler için en sağlam ve orijinal mehazları add ediliyor.

Faruk Nafiz meşhur (Akın) nının mevzuunu Türk medeniyeti tarihinin (Hozar hakanlığının devletçe hususiyetleri) başlığı altındaki yazılardan aldığı [cilt. 1 s. 194] gibi yaşar Nabi de maruf (mete) sinin mevzuunu ayni eserin (Türklerin ilk kahramanı) başlığı altındaki yazıdan almıştır, (cilt 1. s. 209).

Abdülleyyaz Tevfik B. in beyanatına göre (Türk yurdu) sayı 3. sayfa: 203. sene: 1346 Kânunevel 1924.

Gökâlp'in daha henüz basılmamış eserleri vardır:
Muallimler için Türkoloiiye müstenit Sosyoloji 2 cilt.
Talebe « « « 1 cilt
Muallimler için Sosyoloji ve Psikojiyeye müstenit felsefe 2 cilt.
Talebe için « « 1 cilt.
Gene mumaileyhin beyanına göre bu eserlerin tab'ı telif ve terceme hey'etince hürmetle deruhte edilmişti.

Gökâlp'ın. çok kısa yazmak mecburiyetinde kaldığımız bu büyük hizmetlerinden dolayıdirki ona bazıları şair, bazıları filesof, bazıları büyük bir âlim ve mütefekkir, bazıları içtimaiyatcı, bazıları kadim fazilet eri (Vertue antique), bazıları milliyetin nebisi, bazılarıda sadece büyük bir insan ve bazılarıda bize şarktangarbı getiren bir mürşit demişlerdir,

Ölûmû (25 BirinciTeşrin 1924 Cumartei sabahı) bütün Türkiye ve Türklük için umumî ve millî bir felâket diye kabul edildi. Başta Gazi Paşa Hz olduğu halde bütün Türk milleti bu mateme iştirak etti. Tabutu, Sultan Mahmut türbesine kadar, bütün münevver gençlerin başları üstünde taşındı. Erkânı hükûmet, resmî daireler erkanı ve on bin mektepli, elli binden ziyade halk cenazeyi takip etti. Kabri başında ocaklılar, Darülfünun müderrisleri ve tibbiyeliler ağlıyarak meziyetlerini saydılar.

Bütün Türkiye matbuatı Gökâlp'ın zıyamdan dolayı acı acı ağladılar.

Çünkü onun hususî hayatı kadar ilmî ve insanî hayatı da temizdi, ilhamkârdı. Çünkü o, « Fert yok, cemiyet var; hak yok, vazife var » derdi ve bu içtimaî düsturuna tep'an çalışıyordu.

Çünkü o, yalnız Türklük ve Türkler için değil dolayisile medeniyet ve insanlık âleminin ileri gitmesi ve yükselmesi için çalışıyordu Bu itibarle o, hakikaten « hadikai millette, bir gülü rana ve cümlenin mahbubu kulûbü» olmuştu.

Çınar altı 13 Eylûl 1924 tarihli «Cumhuriyet»

Hedefler ve Mefkûreler

Dün gene meçhul filozofla beraberdim. Elinde bir gazete vardı. Dediki: — Bazı kimseler hâlâ (Hedef) le (mefkûre) nin ayrı ayrı şeyler olduğunu anlayamıyorlar. Hedef istikbale, mefkûre maziye aittir. Hedef, şuurlu bir fikir, mefkûre şuursuz bir duygudur. Hedef, zihindeki bir tasavvurdan ibarettir; Mefkûre ise, bizi arkadan iten gizli bir kuvvettir. Bu gizli kuvetten yalnız, şuur sahnesine çıktıktan sonra haberdar oluruz. Hedef bir şeniyet olmadığı halde, mefkûre hakikî bir şeniyettir. Mefkûre, yaratıcı bir hamledir. Hedef, düşünülmüş bir gaye, yaratılmış bir maksattır. Bu gayeyi düşünen ve bu maksatı yartan da cemiyet değil, ferttir. O hâlde, mefkûre maşerî, hedef ferdîdir. Şimdi bakalım: mahiyeti hedeften, maksattan başka bir şey olan mefkûre nasıl bir şeydir? Mefkûre, müstesna anlarda yaşanılmış ve gene o anlarda yaşanılabilen bir hayat tarzıdır. Bu müstesna anlar, cemiyetin büyük bir buhran geçirdiği dakikalardır, Adî zamanlarda fertler, yalnız ferdî hayatlarıyle meşgul olduklarından, cemiyetin hayatı gayet zayıftır. Fertlerin uyanık bulundnğu bu adi zamanlarda, cemiyet uykuya dalmış gibidir. Fakat milletin hayatı tehlike ile tehdit olunduğu, cemiyet büyük bir hamle ile kendini kurtarmağa azmettiği galeyanlı dakikalarda, cemiyet bu derin uykudan birdenbire uyanır. Fertler bu esnada kendi menfaâtlarını, şahsî arzularını, ailelerini, servetlerini,

hatta aşklarını unuturlar. Hepsinin ruhunda yalnız müşterek bir heyecan, müşterek bir ihtiras hüküm sürer. Bu anlarda fertler münferit, münzevi de kalamazlar. Daima ötede, beride yığınaklar tecemmümler vücuda gelir. Herkes bu cemigafirlerin içine girer. Halkın arasında tabiî hatipler zuhur eder. Bunların efkârıâmmeye uygun olan hıtabelerini herkes alkışlar. Efkârıammeye muhalif söz söyliyenler «linç» kanununa çarptırılır: yani umum tarafından parçalanır.

Fert, sonradan yalnız kalınca, bu galeyanlı tecemmülerde söylediği sözlerin, iştirak ettiği kararların kendinden çıktığına hayret eder. Çünkü, bu galeyanlı dakikalarda fertler ferdî şahsiyetlerini gaip etmişlerdir. Hepsinin ruhunda hüküm süren yalnız maşerî şahsiyetti. Cemigafir halinde, söylediği sözler, yaptığı işler hep bu maşerî şahsiyetin iradesinden doğmuştur. Fransızların büyük inkılâbında (4) Ağustos gecesi meşhurdur.

Millet mecilisinin bu geceye müsadif içtimaında asilzadelerle ruhanî reisler, sıfatlarına ariz olan bütün hukukî imtiyazlarından müttehiden feragat ettiler. Halbuki, meclis dağılıp ta, evlerine gidince, zadegânla ruhanî reislerin hepsi, nasıl olupta, böyle bir karara iştirak ettiklerine şaştılar. Cümlesi, bu geceki reylerinden peşiman olmuşlardı. Sonra, « aldanmışlar gecesi» adını verdikleri bu gecenin imtiyazlara teallûk eden kısmını bozmak için çok oğrştılar, fakat muvaffak olamadılar.

Alaman kırallarına ve prenslerine, istiklâllerinden vaz-

geçerek, yeni Alaman imparatorunun tabiiyeti altına girmeyi de, (70) mûzafferiyetini mûteakip Versay'da toplanan, Alaman hûkûmdarları ve prensleri meclisine arzetmeği bûyûk bir fırsat addetmişti. Prusya kıralından başka, ne kadar Alaman hûkûmdarı ve yahut prensi varsa, hepsi Prusya kıralını kendilerine metbu ve imparator tanıdılar. Alamanların bu içtimaı da Fransızların 4 Ağustos içtimaı gibi bir aldanış günûydû. Çûnkû, bu içtmada istiklâllerini vatanın birliği için feda eden, kırallar ve prensler, meclisten ayrılır ayrılmaz, peşiman oldular.

Ayni tecrûbeyi Tûrkler de yaptılar. Bûyûk askerî ve siyasî zaferleri mûteakip toplanan bir Parlâmento galeyanlı bir içtimaında, bundan sonra devletin cumhurtyet ve lâik olduğnu ilân etti, bu karara ulema ve meşayihten olan meb'uslar da iştirak ettiler.

Tarih tetkik olununca, görûlûyorki bûyûk mûcedditler, halka kabul ettirdikleri bûyûk inkılapları vûcuda getirmek için en buhranlı dakikaları intihap ederle. Bunlar sûkûn zamanları, asla kabul ettiremiyecekleri teceddûtleri bu bûyûk buhran hengâmelerinde kolayca kabul ettirebilirler. Demek ki bu galeyanlı anlarda, fertler son derece fedakâr oluyorlar. Bundan başka, tehlikede bulunan zûmre hangisi ise, onun manevî kıymetine ve manevi velâyetine çok hûrmet ederler. Velâyetlere ve kıymetlere bûyûk hûrmetler arzetmek inzibatın temelidir. O hâlde, bûyûk bir buhrandan doğan ve içinde şiddetli bir hayat yaşanılan mefkûre, gerçekten yaratıcı bir hamledir. Bu hamle, fertleri

hakikî kıymetlere karşı, hem en büyük hürmetleri takdime, hem de en büyük fedakârlıkları icraya sevkeder. Bundan başka, yığınağa iştirak eden fertlerin ümitleri, azimleri, imanları da son derece kuvet kazanır. Bu anlarda nice halim adamlar gazaplı, nice korkak abamlar kahraman, nice bedbinler nikbin, nice meyuslar ümityar olurlar. Bu anlarda, umum ruhlarda, sârî ve müstevlî vect vardır ki hepsini en tatlı saadet duygularına garkeder.

İşte, insanların bu galeyanlı anlarda yaşanılan bu tatlı saadet hayatına « mefkûre » adı veriliyor; demek ki mefkûre, buhran zamanlarında, şiddetli bir halde yaşanılan çok şiddetli bir maşeri hayattır. Başka vakıtlarda yaşanılan hayatlar ise ferdî hayatlardır. Fertler, tabiaten huzuzatçı menfaatçı ve hotgâmdırlar. Maşer ise tab'an menfaatsız fedakârdır. Maşerî bir hayat yaşadıkları bu müstesna anlarda fertler de maşer gibi, hasbî, menfaatsız. fedakâr olurlar. Mefkûrenin menfaatperestlikten, hotgâmlıktan uzaklaşmak suretindeki tecellileri bundandır. Fertler, cemiyetin görülmiyen varlığını, ancak bu müstesna anlarda seziyorlar; onun manevi mevcudiyetinden haberdar oluyorlar. O halde, mefkûre cemiyetin kendisidir.

Zira, cemiyet, kendisini terkip eden fertlerden değil, belki, bu fertlerdeki müşterek duygulardan, müşterek iradelerden, müşterek düşünüşlerden, yani müşterek vicdandan ibarettir. Bu gözlere görünmiyen manevî vûcudu, eski zaman adamları « peri, melek, tanrı » timsalleriyle tasavvur ederlerdi.

Eski Türkler, tabiî aşkın galeyan haline geldiği bir « aşk çağı » kabul ederlerdi. Bu aşk çağında semadan inen bir nur sütunu, yahut, bütün eşyada münteşir halinde bulunan « altın ışık » kime dokunsa onu gebe bırakırdı. Güya çam fıstığı ve huş atlı ağaçların bu suretle gebe kalmasından « Dokuz oğuzlar » vücude gelmişlerdir.

Bu altın ışık mefkûreden başka bir şey değildi. Aşk çağı ile, mefkûrenin doğmasına sebep olan büyük bir maşeri galeyan ve içtimaî buhrandı. Türk hayatında böyle buhranlı dahikalar az değildi. Daima (il) in en küçük şeklinden başlıyark ve diğer illerle birleşerek tekamül eden ve Boy beyliğinden « İl » beyliğine, İl beyliğinden Hakanlığa, Hakanlıktan İlhanlığa atlıyan btr cemiyette büyük buhran dakikaları eksik olmazdı. Büyük bir zafer yahut büyük bir mağlûbiyet mefkûrenin doğmasına kâfi idi. Balkan muharebesi, harbiumumi ve mütarekeden sonra görülen ahval Türklük mefkûresinin doğmasına sebep olmadı mı? ..

Mefkûresini bulan bir millette daima, arkadan bir itilme vardır. Zihnî bir tasavvurdan ibaret olan hedef ise bizi arkadan itmez İnsanlrı daima iten mefkûreden başka bir şey değildir.

Hedefe ulaşmak için büyük cehitler sarfı lâzımdır. Halbukî her mefkûre cemiyetin arasında onu ileri doğru iten yaratıcı bir hamledir. Mefkûresi değişen bir milletin bütün kıymet hükümleri da beraber değişir. Bundan dolayıdır

ki, Niçe « Hakikî inkılap kıymetler inkılabıdır » diyor. Çünkü kıymetlerin inkılabı mefkûrenin değiştiğini haber verir.

Eski Filozoflar, ekseriya mefkûre ile şeniyeti birbirinin zıddı gibi görürlerdi. Birşey mefkûreyse şeniyet olamaz, şeniyet mefkûre mahiyetini alamaz sanırlardı. Bu telâkki ayniyle edebiyata da geçti. Meselâ Viktor Hugo diyorki « Mefkûre şeniyete temas edince toz halinde dağılır », Bir ümit felsefesi yapacağım diyen Alfred fuyye ise « Her mefkûre ise, irgeç şeniyetleşir » demiştir. Yukarıda gördük ki mefkûre, bir fikir halinde başlıyarak, sonradan şeniyete istihale etmez. Belki, mefkûre tâ ilk menşeinde bir canlı şeniyet olarak doğan büyük bir buhran zamanında, cemiyette, yalnız müşterek vicdan hakim olur, ferdî vicdanlar gaip olur. Bu müşterek vicdan ruhlara vecdler saçan, bütün fertleri kutsiyetine karşı hürmetkâr ve fedakâr kılan yararatıcı bir şeniyettir.

Mefkûred ediğmiz şey bu maşerî vicdanın şedit ve mütekâsif bir hayat yaşamasıdır. Demek ki mefkûre yeni doğduğu zaman canlı bir şeniyt, hakikî bir hayat halindedir. Bundan başka yaratıcı bir hamledir: Bütün yeni kıymet hükümlerini yaratır. Demek ki mefkûre, yeni doğduğu zaman canlı ve yaratıcı bir şeniyet, hamleli bir hayattır.

Bununlaberaber, mefkûreyi doğuran bu müfrit galeyanlar ferdî ruhlar için çok yorucudur. Bu sebeple, bu maşerî vecd devresi uzun müddet devam edemez. Bir kaç halta geçmeden ferdî ruhlar yorulmaya başlar. Bunların araların-

daki şedit taâtiler gevşer. fertler ruhan eski seviyelerine inerler. Buhran zamanında yaşanan o şiddetli galeyanlardan bazı müphem hatıralardan başka bir şey kalmaz.

O yaratıcı buhran devresinde neler düşünülmüş, söylenilmiş, yapılmışsa, hepsinin icazlı fakat solgun hatırası kalır. Bu hatıralar şimdi, yalnız vectli bir fikirden yahut vectli bir sürü fikirden ibarettir. Mefkûre ancak bu zamanlardadır ki şeniyetten uzaklaşarak bir fikir halini alır. Bukerre mefkûre ile şeniyet arasındaki makûsiyet gerçekten kat'ileşir. Çünkü, bir taraftan, buhran zamanından kalma müphem fikirler vardır. Diğer taraftan da ferdî hayatın canlı ihtisasları, müşahedeleri var. Bu sonkular şeniyeti teşkill edince, mefkûre ile şeniyet birbirinden uzaklaşır. Hattâ, bu ferdî şeniyet karşısında, o hatıralar yavaş yavaş silinmeğe büs bütün zail olmağa bile başlar. Bereket versinki bu hatıraların büsbütün mahvolmasına mani olan bir takım içtimaî mekanizmalar var. Mefkûreyi doğuran bu galeyanlı devrenin, her yıl dönümünde kendiliğinden bir millî bayram vücude gelir. Her sene ayni günde o galeyanlı hayatın küçük bir numunesi yeniden yaşanır.

Mefkûre nerde doğmuşsa orası içtimaî bir kâbe mahiyetini alır. Hangi düsturlar, vecizeler söylenmişse, bu bayramların tebrikleri mahiyetini alır. O anlarda hangi bayraklar, renkler, zinetler kullanılmışsa, bu bayramların timsalleri, alâmetleri olur. Hulâsa, o hengâme mahsus her fiil, her söz, her şekil tekrar bu yıl dönümlerinde mefkûreyi doğuran

buhran hengâmelerindeki bûyûk veedin zaif bir derecesi husule gelir. Çûnkû bu anlarda, gene ruhların ahlâki seviyesi yûkselir.

Gene ferdî menfaatlar, ihtiraslar unutulur; herkes, az çok fedakâr, kahraman, hasbî bir seciye iktisap eder. Buhran devri geçdikten sonra şeniyet halinden çıkmış olan mefkûre, şimdi yeniden şeniyet olmağa yaklaşır. Demek ki millî bayramların rolû, senede bir kerre ruhların seviyesini mefkûreye kadar yûkseltmek, mefkûreyi de şeniyet haline kadar indirmektir. O halde, mefkûre ile şeniyet, bazan bûsbûtûn birleşirler: Yaratıcı buhran zamanlarında mefkûrenin hakiki bir hayat halinde tecellisi gibi. Bazan birden bire uzaklaşırlar. Ferdî hayatın galebe çaldığı zamanlarda mefkûrenin solgun fikirler, hatıralar halini alarak ferdî ihtisaslar ve mûşahedelerle teakûs etmesi gibi. Bazan da birbirine yaklaşırlar: millî bayramlarda mefkûrenin buhran zamanlarından daha az şiddetli bir surette yaşanarak canlı şeniyet olmağa az çok yaklaşması gibi.

Toplanmanın, birleşmenin bûyûk feyzini içtimaî bir sevkitabiî ile en iyi bilen siyasî fırkalarla, ilmî, edebî, iktisadî cemiyetlerdir. Bunlar, senede bir kerre kongre halinde toplanarak, soğumağa başlıyan mefkûrelerini ateşlendirirler. Senelik kongresini yapmıyan teşkilâtlar, bir iki sene sonra, bûsbûtûn îmanlarını ve mefkûrelerini gaip etmeğe başlarlar.

Ziya Gökâlp

Turan [1]

Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
Birer derin sesidir, ben sayfalarda değil,
Güzide, şanlı, necip ırkımın uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tanininde,
Nabızlarımda okur. anlar, eylerim tebcil.
Sayfalarda değil, çünkü Atilâ, Cengiz
Zaferle ırkımı tetviç eden bu nasiyeler,
O tozlu çerçivelerde, o iftira âmiz
Muhit içinde görünmekte kirli, şermende;
Fakat şerefle nümayan Sezar ve İskener!
Nabızlarımda evet, çünkü ilim için müphem
Kalan Oğuzhanı kalbim tanır tamamile
Damarlarımda yaşar şan ve ihtişamıyle
Oğuz han, işte budur gönlümü eden mülhem:
Vatan ne Türkiyedir Türklere, ne Türkistan;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan . . .

Ziya

[1] meltuf 1

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

Altın Destan. (1)

« Genç Kalemler » ve « Türk Yurdu » muharrirlerine.

Sürüden koyunlar hep takım takım.
Ayrılmış, sürüde kalmamış bakım
Asmanın üzümü dağılmış, salkım
Olmak ister, fakat bağban nerede ?
Gideyim, arayım: çoban nerede ? . .

Yüce dağlar çökmüş, billeri kalmış ;
Coşgun ırmakların silleri kalmış ;
Hanlar yok meydanda, illeri kalmış:
Düşenler çok amma, kalkan nerede ?
Gideyim, arayını ; Hakan nerede ? . .

Türk yurdu uykuda ey düşman sakın!
Uyuyan ülkeye yapılmaz akın,
Tan yeri ağardı yiğitler kalkın !
Bakın yurt ne halde, vatan nerede ? . .
Gideyim, arayım : yatan nerede?

(1) melfuf 2

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

Kâşgar, Delhi, Pekin, İstanbul, kazan,
Bu beş yerde vardı beş büyük hakan :
Sarı, Kızıl, Gökhan, Akhan Karahan.
—Hepsinin üstünde parlardı İlhan—
Akhandan gayrisi il . . . han nerede ?
Gideyim arayım : İlhan nerede ? . .

« Kırım » nerde kaldı, Kafkas ne oldu ?
« Kazan » dan « Tipet » e kadar Rus doldu,
« Hıtay » da analar saçını yoldu.
Şen yurtlar ne halde, viran nerede ?
Gideyim, arayım : İran nerede ? . .

Yayların kirişi urgana dönmüş,
Şahin, yuvasında Toğana dönmüş,
Türk yurdu soyulmuş, soğana dönmüş,
Kılıç satır olmuş, takan nerede ?
Gidyim, arayım : Kalkan nerede ?

Soy atlar küçülmüş, olmuş kurada,
Alplar kız peşinde birer huvarda.
Sancağı unuttuk hangi diyarda,
Altın utağ, altın Kazan nerede ?
Gideyim, arayım : yazan nerede ? . .

Herkesin gözünde vatan öz yurdu,
Çitlerin yağısı, derenin kurdu,
Yat iller Turanda hanlıklar kurdu,
Turandan yatları koğan nerede ?
Gideyim, arayım : Oğan nerede ? . .

Sandım Gençlik doğar : baktım Mart olmuş,
Gittim ili gezdim : genci kart olmuş,
Kimi Kırgız, Kazak, kimi Sart olmuş
Dedim yahşiler çok, yaman nerede ? . ,
Gideyim, arayım : Şaman nerede ? . .

Tekinler köy beyi, ağalar çoban,
Atsızlar yalançı birer kahraman
İçinde görmedim maksadı duyan,
Yasanın emrine uyan nerede ?
Gideyim, arayım : duyan nerede ? .

Düşünen Uygurlar olmuşlar uysal,
Altın ordu devri kalmış bir masal,
Bu güne kıyas et, tarihten us al !
Atilâ, Timoçin, Kürkân nerede ? . .
Gideyim, arayım : Türkân nerede ? . . .

Başları ağarmış ihtiyar dağlar,
Anar eski günü: sil döker, çağlar,
Kırlangıç ah çeker, güvercin ağlar,
Uzak bir ses sorar: Turan nerede ?
Gideyim, arayım : soran nerede ?

Yüce Türk Tanrısı ! gönder bir yalvaç !
Yasanı bilen yok, gerektir dilmaç,
İlhan gönder, altın devri tekrar aç !
Altın destan yazsın us... tan nerede ?
Gideyim, arayım: destan nerede ? . .

Ulusu içine girsin her uymak,
Beş ulus « Bodunda » birleşsin cabcak :
Uygur, Kalaç, Karlık, Kanklı, Kıpçak,
—Türk yurdu bir olsun, kalmasın kaçak—
Çıksınlar meydana: merdan nerede ?
Gideyim, arayım: meydan nerede ?..

Kurultay toplansın Tanrı dağında,
İlhan tahta çıksın elma bağında,
Beyler solda dursun, hanlar sağında,
—Sevmek günah değil sevinç çağında—
Görünce toplanmış: hanan nerede ?
Gideyim, arayım: canan nerede ? . .

Altın dağa kursun İlhan utağı,
Taşları elmastır, yakut toprağı,
Hanlara kımızla sunsun ayağı
—Taç geyme resminin kalmam uzağı—
Sorup öğrenenince: divan nerede?
Gideyim, arayım: kervan nerede..

Oğuz han bayramı baharda olsun,
Utağlar, Çadırlar çiçekle dolsun,
Genç kızlar oynasın, yiğitler solsun,
Bir âşık bayılmış, derman nerede?
Gideyim, arayım: lokman nerede?

«Türk destanı» yazmak hatıra gelmemiş,
Yasanın sözleri satıra gelmemiş,
Tarihe deryadan katre gelmemiş,
Şaire sordular: (Hoca)n nerede?
Gideyim, arayım: O Can nerede?..

Kırklar karar verdi; Yediler, Üçler
Oldular kılavuz, kalmadi göçler,
Yarın İlhan çıkar, alınır öçler,
İlhan tacı boşta: alan nerede?
Gideyim, arayım: aslan nerede?

Gündüzlerden sapan geceyi bilir,
Bilmeksizin tapan her şeyi bilir,
Bilen yapmaz, yapan pek iyi bilir,
Erenler yolu bu, varan nerede?
gideyim, arayım: yaran nerede?..

Gökalp

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

Ergenekon (1)

Biz Türk hanın beş oğluyuz.
Gök Tanrının öz kuluyuz,
Beş bin yıllık bir orduyuz,
Turan yurdu durağımız !

Ak ordumuz sola gitti,
Üç hakanlık tesis etti,
«Medi, Sumer, Akat «*Hit*» »ti
Bu üç şanlı uymağımız !

Birincisi Azerbaycan,
İkincisi Keldanistan,
Üçüncüsü Arzı ken'an,
Fışkırdı üç kaynağımız !

Gök ordumuz sağa vardı,
Çini baştan başa sardı ;
(Hiyong-nu)lar bu hanlardı ;
(Set) olmadı tutağımız.

Kara ordu gitti İskit,
Ülkesinde yaptı bir çit ;
« Atilâ, ol Şalona git, »
Sözü oldu adağımız.

Kızıl ordu dağlar aştı ;
Afganlarla çok savaştı ;
Bir alayı Hinde taştı :
(Sint) oldu bir ırmağımız !

Sarı ordu tekin durdu :
Şehir yaptı, çiftlik kurdu,
Uygurların bu iç yurdu,
Kaldı ana toprağımız.

Yüce tanrı Oğuz hanı
Göndererek Türk hakanı,
Birleştirdi beş Turanı ...
Doğdu güneş sancağımz.

Oğuz handan sonra hanlar
Kazandılar yüce şanlar,
Bilinmekçün bu hoş anlar
Şehnamedir sorağımız.

Yıllar geçti bir an geldi,
Türk tahtına İlhan geldi ;
Sağdan soldan düşman geldi,
Kurulmuştu tuzağımız !..

---

(1) Melfuf 3

Verilmedi bir dem soluk,
Kanlar aktı oluk oluk;
Öldü bütün çocuk çoluk
Han, Bey, Çeri ,uşağımız.

Yalnız Nohuz ile Kayan
İki kızı alıp yayan,
Bir sarp dağa attılar can,
Bunlar oldu kaçağımız.

Dağdan dağa hep gizlice
Yürüdüler beş on gece,
Bir tan vaktı gayet ince
Bir iz oldu uğrağımız.

Bu iz yolu çok uzattı;
Sonra Alageyik çattı,
Bir dik yardan bizi attı;
Kanadı her bucağımız.

Bir de baktık: yeşil bir bağ!
Her tarafı bir yüce dağ!
Geniş fakat sıkı bir ağ!
dedik, ne hoş bu ağımız!

Alageyik çayır yerdi,
Yavrusunu emzirirdi,
Bizi gördü meme verdi...
Oldu ana kucağımiz.

Dört yüz sene burda kaldık
Geyik arttı, biz çuğaldık;
Çıkamadık; işe daldık,
Pek şenlendi konağımız.

Elma, Erik çoktu yedik,
Demir bulduk, örs işledik,
«Bir gizli yol bulsak!» dedik:
Dağ delerdi biçağımız.

Kurttan hali iken bu yurt,
Bir gün peyda oldu bir kurt'
Bir geyiğe attı /avurt,
Gördü çoban yamağımız.

Kurt bir delik buldu gitti;
Bir demirci takip etti;
Ocak yaktı, taş eritti;
Açıldı yol kapağımız.

Büyük sevinç, büyük müjde!
Bayram yaptı kentte, köyde:
Torun, oğul, baba, dede,
Büyüğümüz, ufağımız!

Demirciye (Boz kurt) dendi;
Han tanıldı, taç geyindi;
Yoldan önce kendi indi;
Sağ elinde bayrağımız!

(Borteçne) kurdun adı,
(Ergenekon) yurdun adı;
Dört yüz sene durdun, hadi!
Çık, ey yüz bin mızrağımız!

Oldu sana Kaf bu eşik,
Tarih kaldı delik deşik;
Artık yeter, bu taş beşik,
Oldu körpe yatağımız!

Uzaklarda boş ülkeler,
Issız yurtlar seni bekler!
İşte Kıpçak işte Kaşgır!
Ta karşıdır gök dağımız!

Tarhan dağı gözler seni
Tanrı orda sözler seni,
Dört asıadır özler seni,
Tokin dağda utağımız!

Turan eski toprak bize,
Hint bir altın konak bize,
Çin köşkleri kışlak bize,
Tuna boyu yaylağımız!

Yunus gibi çıktık: Huttan!
Büyük yurda küçük yurttan!
Geyik girdik, doğduk kurttan;
Kılıç oldu orağımız.

Sartlık gitti, Uygurlandık;
Soyumuzla gururlandık;
Şamanlardan uğurlandık:
Pirler oldu yardağımız.

İlk yayıldık beş balığa:
Kara Kurum elmalığa!
Çin başladı zorbalığa,
Ezdi onu tokmağımız.

Sağa sola gitti ordu;
Hinde, Ruma bir baş vurdu
Altın yurtta düzen kurdu,
Gene eski yasağımız.

Alplarımız girdi harbe!
düşmanlara attı darbe
Şimal, Cenup, Şarke, Garbe,
Akın etti kısrağımız.

Türk ayağı hangi yurda
Basmışsa baş eydi kurda!
«Gökhan orda, Akhan burda»
Dedik gitti ayağımız.

(Tümen) Çine akın etti,
Afrasiyap (Rume) gitti,
Tomris adı göğe yetti,
Husrev oldu tutsağımız.

Teleleri, ak türkmanı
Toplamıştı (Soğut)un hanı;
Çapol etti Aşkâniyanı
(Sevinç) atlı suğdağımız.

İlhan (Mokan), (Bilge) kağan,
Gazneviden (Mahmutsultan),
Selçuklardan (Âlp Arslan Han)
Birer şanlı koçağımız

Askerliği gördü tatsız,
Harezim şahı oldu (Atsız),
Bu gün hakan, dün bir atsız
Böyle kayar kızağımız.

(Tonğuz) Çine hakan oldu,
(Hıtay) türkü üryan oldu;
İlk düşünen (Gurhan) oldu:
« Birleşmeli ocağımız »

Cengiz bunu tasarladı,
Dört bucağa ılgarladı,
Türk soyunu toparladı:
Turan oldu öz bağımız.

Oğuz handan beri mühmel
Kalmış idi büyük emel,
Yüce dilek uzattı el,
Ele geçti arağımız.

Gökten yüce yıldızımız!
Bir devraçtı her hızımız!
Atilâ bir kırğızımız!
Timurlenk bir kazağımız!

Fatih aldı İstanbulu,
Babür (Hind)e eğdi yolu,
Nadir sarstı sağı solu...
Oldu bir son taslağımız!

Bundan sonra tali döndü,
Yıldızımız gene söndü,
Karşımızda Rus göründü...
Kesildi yurt ortağımız!

Kırım, Kazan, heder oldu!
Tuna Kafkas beter oldu!..
Türküstanda neler oldu?..
İşitmeti kulağımız!

Yurt girince yat eline
Ergenekon oldu gene...
Çıkmazmı bir Borteçne?
Nurlanmazmı çırağımız?...

Gökalp

Alageyik. (1)

Çocuktum, ufacıktım:
Top oynadım, acıktım!
Buldum yerde bir erik,
Kaptı bir Alageyik!
Geyik kaçtı ormana,
Bindim bir ak Toğana;
Toğan yolu şaşırdı,
Kaf dağından aşırdı...
Attı beni bir göle...
Gölden çıktım: bir çöle...
Çölde buldum izini;
Koştum, tuttum dizini!
Geyik beni görünce...
Düştü büyük sevince!
Verdi bana bir elma,
Dedi: „dinlenme, durma!
Dağdan yörü, kırdan git;
"Altın köşge" çabuk yit;
Seni bekler ezeli...
Orda "Dünya güzeli!"
Bin yıllık çile doldu!"

Bunu dedi sır oldu'
Yedim sırlı elmayı,
Gordûm gizli dünyayı,
Gündüz oldu geceler;
Ak sakallı cüceler,
Korkunç devler hortladı
Cinler cirit oynadı;
Kesik başlar yürürdü;
Saçlarını sürürdü;
Birde baktım: melekler...
Başlarında çiçekler...
Devlere el bağlıyor!
Gizli gizli ağlıyor...
Kılıcımı çıkardım,
Perileri kurtardım!
Kurtardığım periler,
Adım adım geriler,
Kanadını açardı,
Selâm verir kaçardı!
Az uz gittim.... dolaştım,
(Altın Köşge) ulaştım:
bir kapısı açıktı,
Öteki kapanıktı;

(1) Melfuf 4

Kapalıyı açarak,
Açığa urdum kapak;
At önünde et vardı;
İt ot yemez, ağlardı!
Otu ata yedirdim,
Eti ite yedirdim;
Açtım bir elmaz oda
Dev şahını uykuda...
Gördüm, kestim başını;
Dedim: ey ifrit, hani,
Nerde "Dünya güzeli"?
Dedi: "elinde eli!"
Döndüm, baktım: bir Kırğız
Elbiseli güzel kız...
Turmuş bakar yanımda;
Şimşek çaktı canımda!..
Güldü, dedi: "Türk beyi"
Tanıdınmı geyiği?
Kimse beni bu devden
Alamazdı, ancak sen
Kaya deldin; dağ yardın,
Geldin, beni kurtardın!..
Ah! o imiş anladım,
Sevincimden ağladım;
Dedim: "Turan meleği!
Türkün yüce dileği!
Yüz milyon Türk bu anda
Seni bekler Turanda!
Haydi, çapık varalım;
Karanlığı yaralım!
Sönük ocak canlansın,
Yoksul ülke şanlansın!"
İndik, iti okşadık,
At sırtına atladık;
Geçtik nice dağ, kaya;
Geldik demir kapıya!
Kapanması çok yıldı:
"Açıl dedim açıldı!
Yol verince gizli yurt...
Aldı bizi bir Bozkurt...
Kaf dağından geçirdi,
Türk iline getirdi!

Gökalp

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

(1)

Bir varmış, bir yokmuş, tanrıdan başka
Kimseler yokmuş, yakın vakıtta
(Bakû'de) milyoner bir kız varmış;
Türklüğü çok sever yurda yârmış;
Adı (Ay Hanım) mış hanlar soyundan;
Anası Kırğızın (Konrat) boyundan.
Uzun boylu, kumral yüksek alınlı:
Şerefli bir kökün güzel bir dalı.
Babası annesi öldüler birden,
Kendisi Pariste tahsilde iken;
Dayandı bu kahra, şevki sönmedi;
Tuttuğu mukaddes yoldan dönmedi.

(1) Melfuf 5

İsterdi Turanda mektepler açmak ;
Hakikat nurunu ruhlara saçmak.
Bunun için lâzımdı bilmek en yeni
Terbiye tarzını, tedris ilmini.
Bu yolda arzusu kadar yükseldi;
Nihayet Paris'ten Bakû'ye geldi.
Biri erkeklere biri kızlara,
İki mektep yapmak için mimara
Emirler vererek işe başladı.
(İstikbal beşiği) mektebin adı.
Bir yandan inşaât devam ederken,
Ayhanım en meşhur bir ilim ehlinden
İslâmın ruhunu dahi öğrenmek,
İçin çalışırdı, garbe yeltenmek
Ona kâfi gibi görünmiyordu:
"Şarkıda tanımak lâzım "diyordu
Diyordu: "Halk bahçe, biz bahçıvanız"
Ağaçlar gençleşmez aşıdan yalnız;
Evvelâ ağacı budamak gerek,
Aşıyı sonradan ulamak gerek"
Bununçün her sabah evde kalırdı:
Sadettin molladan dersler alırdı

❀

Bir akşam Ayhanım ata binerek
İstedi kırlarda biraz gezinmek.
Yanında tüccardan (Bahadır ağa),

Şehirden çıkınca saptılar sağa;
Ovada cennetten bir eser vardı:
Bahardı, her yerde çiçekler vardı;
Esrarlı bir hüzün, dalgın bir neşat,
Gençlik, şiir, nağme. renk, koku hayat...
Kevser saçar gibi bir Huri eli
Manevî bir mestlik ruhta münceli.
Vicdan fevkında bir ruhanî şuur,
Duyardı muhitte bir gizli huzur..
Artık müphem değil aşkın sevdası;
Münkeşif hayatın loş muamması.
Bu ande bahadır dediki; "Bakın
Bu gence: gözleri ne kadar dalgın!
Bakıyor görmiyen bir nazar gibi."
Ayhanım görünce titredi kalbi:
Kendine münatıf iki sâbit göz
Camdanmış gibi yok içinde öz;
Sarışın saçları uzun ve tağınık:
Mutlak ya şair, ya ressam, ya âşık.
İstiğrak halinde san'atkâr bir ruh;
gözlerinde gaflet, kalbinde fütuh.
Ayhanım kısılmış gibi nefesi,
Dediki; "ne kadar solgun çehresi!"
Kalbinde bir derin hicran duymuştu:
Umumî kanuna oda uymuştu.

❀

İrtesi gün dersi mahzun dinlerken
Çıkmıyordu o genç bir an zihninden..
Bu hale hem şaşıp, hem kızıyordu;
Ruhundan bir gizli gam sızıyordn.
İsterdi yaşamk milleti için;
Kini vardı sevda illeti için:
Serseri bir aşka gönûl bağlıyan
Nasıl verebilir yurda yeni can?
Bu anda içeri giren hızmetçi
Dediki: "kapıda duran bir genci
İkna etmek mümkün değil! Mollaya
Bir şey soracak ediyor rica:
Ruya görmüş, tabir istiyor sizden;
Derdine bir tedbir istiyor sizden"
Ayhanım anladı derhal geleni..
Eliyle tutarak çarpan kalbini
Halini meydana vermemek için
Dedi: " ben gideyim buraya gelsin, "
Genç geldi oturdu mollaya karşı
Dediki:—Her kimin bir derde başı
Oğrarsa sizsiniz çare gösteren;
İşte bu ümitle size geldim ben..
İstanbulda doğdum, Turgut'tur adım,
Ressamım, tabiat, büyük üstadım.
Yaya seyyahlığa sevketti beni;
Her saat başında emsalsiz, yeni

Bir güzellik görür tebcil ederim.
büyük san'atkârı tehlil ederim.
Dün yürür iken önümdeki yol
Ayrıldı ikiye: Biri sağ, biri sol..
Soldaki nereye gidiyor diye
Sordum, sakalı ak bir çiftciye
Dedi: «Bu yol gider Kızıl Elmaya..»
Lâkin ben bu sözü verdim şekaya.
Yürüdüm, az sonra bu şehri seçtim;
Yaklaştım: Bir yerde kendimden geçtim.
İstiğrak mı bilmem, ruya mı bilmem:
Hem yokluk, hem varlık bir garip yeri
Bir de ne göreyim: Atlı bir peri
Gökten indi Cennet yapmakçin yeri
«Sen kimsin, bu âlem neresi?» dedim,
«Bu Kızıl Elmadır, ben perisiyim.»
Deyerek gayboldu; fakat hayali
Çıkmıyor ruhundan .. İşte bu hali
Size söyliyerek bir çare bulmak,
Kızıl Elmaya bir emare bulmak
İçin size geldim; çünkü her kime
Sordumsa dediler: «Git o hakime;
Sorduğun ülkeyi ancak o bilir;
Şimdi de kendisi nah bu evdedir.»
Tas'ti ettim; fakat görünüz mazur,
Çünkü bu dert beade koy madı şuur,

Lûtfedip derdime verin şifayı:
Anlatınız bana Kızıl Elmayı..
Bu şehir neresi, yolu nereden?
Şimdiye dek var mı oraya giden?
Perisi melekmi, yoksa beşer mi
Beni kulluğuna kabul eder mi?
Molla dedi: "Oğlum Türk fatihleri.
İsterdi istilâ etmek her yeri;
Fethe lâkin bir tek hedef tanırdı,
Orayı kendine İrem sanırdı,
Bu mev'ut ülkeye, bu tatlı yurda
Vasıl olmak için hep bu uğurda
Yüzlerce def'alar Türklük kaynadı:
Hindi, Çini, Mısrı, Rumu, kapladı.
Bütün paytahtlara, en son çitlere
Gitti; fakat asla bu meçhul yere
Yaklaşmadı; Çünkü o mev'ut ülke
Değildi hariçte bir mevcut ülke.
Kızıl Elma yokmu? Şüphesiz vardır;
Fakat onun semti başka diyardır...
Zemini mefkûre, seması hayal..
Birgün gerçek, fakat şimdilik masal...
Türk medeniyeti taklitsiz safi
Doğmadıkça bu yurt kalacak hafi...
Çok yerleri biz fetih edebilmişiz
Her birinde manen fetih edilmişiz.

Bir kişver almışız tabiiyete,
Uymuşuz ordaki medeniyete.
Bazan Hintli, bazan Çinli olmuşuz;
Arap, Acem, Firenk dinli olmuşuz
Ne bir Türk hukuku, Türk felsefesi,
Ne Türkçe inleyen bir şair sesi..
Şair, hakim gelmiş bizden de çokca
Kimi Farsi yazmış, kimi Arapça..
Fransızca, Rusca, Çince yazmışız,
Türke ancak bir kaç hece yazmışız.
Bakınız meselâ: yazmış koskoca
Farabi Arapça, Kramzin Rusça
Sina, Celâlettin, Zimahşeriler
Emeği Araba Fürse verdiler.
Buharalı Şevket, Kenceli Husrev
Firdevsiye yahut Sadiye peyrev...
Bu gün bile bir çok ediplerimiz
Firenkçe yazmayı sayarlar mûciz.
Türkçe yazanlarsa lûgat paralar,
Avrupa taklidi şeyler karalar.
Hakikî ruhumnz, safi dilimiz
Bağırır onlara: "Bize geliniz!..
Bizdedir fikre his, hislere hayat,
Vicdanlara ilham şaire kanat.."
Zekâmızı sanki kiralamışız,
Her dilden kitaplar sıralamışız.

Türkün hem kılıcı, hem de kalemi
Yükseltmiş Arabı, Çini, Acemi.
Her kavme bir tarih bir yurt yaratmış,
Kendini başkası için aldatmış.
Öz işini daim yarım terketmiş:
Turfan'ı bırakmış, Orhun'a gitmiş..
Unutmuş evelki Elifbasını (Alfabe)
İlim ve fendeki itilâsını;
Yeniden bir yazı, bir yasa düzmüş,
Her zaman zihnini boş yere üzmüş.
Nice defa (Kanun) , (Şifa) okumuş;
Dönmüş geri tekrar (Bina) okumuş...
Yok tarihimiz, var tarihlerimiz,
Bir burca girmemiş merihlerimiz;
Her biri parlamış bir başka gökte..,
Ayni ruhu bulmuş yüzlerce gövde.
Ne tarihi vahdet, ne kavmî safvet!
Kızıl Elma işte buna işaret.
Millette olsa bir gizli ihtiyaç,
Millî vicdan bulur ona bir ilaç;
Türk bakmamış İrem yahut Seba'ya
Demiş; " Gideceğim Kızıl Elmaya.,,
Maksadı gitmektir birliğe doğru,
Millî düşünceye, dirliğe doğru..
Bilir bir gün millî İrfan doğacak,
Yeni Orhon, yeni Turfan doğacak.

İçtimaî bir yurt kavmî bir tarih,
Edecek türklüğü takklitten tenzih.
Fakat kim bilir kim yolu açacak?
Türklük dehasını dehre saçacak.
Kim bilir ne vakıt deha perisi
Olacak bu yeni (Hult) ün Balkızı?
Bu anda bir cezbe geldi mollaya
İlâhî bir sesle girdi manaya:

❀

Pirden suâl ettim: "Sevgilim hani? „
Dedi bana: " Önce kendini tanı! „
Tutmuşum elinden ben nagihanî,
Götürmüş beni bir gizli dünyaya.
Karanlık bir tufan, seyyâl bir deycur!
Ne vücut, ne âdem, ne gaip, ne huzur:
Nar içinden henüz çıkmamıştı nur,
Tutulmuştu her şey kara sevdaya...
Umman coşkun akar, bir sal içinde
Bir yıldız böceği hayal içinde
Işıldar gibiydi; bu hâl içinde
Dalmışız ikimiz ayni ruyaya.
Salımız—Şarapnel imiş cevheri—
Patladı dağıldı hep misketleri,
Sormaksızın pirden bu acîp sırrı
Dedi: " Müsemmadır , geçti esmaya!.. „
Misketlerde bir bir patlar anlardan

Yeni şarapneller fırladı her an.
Biz bunlardan biri üstünde, hayran,
Girmekte idik bir yeni fezaya.
Denizden ırmaklar, ırmaktan çaylar
Doğdukça salımız daha çok haylar,
Kaynaktan bizimçün ayrılan paylar
Götürdü bizi başka mevaya.
Salımız balonmuş, havayı deldik,
Safralar atarak daim yükseldik,
Nihayet Âdemin gözüne geldik.
Oradan hasretle baktık Havva'ya
Durmadık biz kimi Sinada kaldı,
Kimi "İrdim,, dedi sema'da kaldı;
Kimi arşa çıktı Âla'da kaldı
Döndüler baktılar akan deryaya.
Salımız lişenkmiş, bizi uçurdu,
Her düşen lem'ası bir cihan kurdu;
Kimi Londra'da Pariste durdu,
Kimisi bağlandı yeşil hurmaya.
Zeliha Yusufta buldu özünü,
Ferhat Şirine dikti gözünü;
Şerhedememişken sevda sözünü
Mecnun kavuşmuşum sandı Leylâ'ya
Sevda bir kanattır, uçmayan bilmez.
Bu yolu ne atlı, ne yayan bilmez;
Bir güzel var, hüsnü hiç payan bilmez,

Tekâmûl denilir bu nazlı aya.
Salımız gönülmüş, uçtuk hulyada
Dinlenmedik hiç bir tatlı ruyada
Son arzumuz budur fani dünyad
" Türkûz varacağız Kızıl Elmaya... „

❁

Turgut bu sözlerden bulmadı şifa
Çıktı, gitti, gönlû dolu " Vahayfa !! „
Diyordu : " Leylâsız bir Mecnun gibi
Nasıl yaşayayım söyle yarabbi ! "

❁

Ayhanım duymuştu bûtûn sözleri,
Bu fikri zihninde sürdû ileri :
" Kızıl Elma yokmuş, fakat lâzımmış,
Turan hayatına bu bir nazımmış;
Her hayal hakikat olabilirken,
Var etmemek niçin bunu şimdiden ?
Madamki Türklûğün derdine derman
Bu imiş ne için koşmamak heman ?
Madamki ne Hintte, ne Çinde imiş,
Türklerin ruhunun içinde imiş ;
Değilmiş Arapta, Acemde, Rumda :
Unudulmuş kökû Karakurumda..
İngiliz, Fransız, Rusta değilmiş,
Nereye düşmüşse biraz ekilmiş;
Bulalım biz onu vicdanımızda

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

Bir güneş yapalım Turan'ımızda »
Düşündü.. düşündü kararlaştırdı;
Birgün yorucuları bütün çağırdı
Dedi:"Türk irfanı, serbest bir toprak
İster ki orada eylesin işrak..
Ne Bakü, ne Kazan ne de İstanbul
Bu yeni hayatı edemez kabul,
Burada hürriyet siyasi değil
Orada lâfzı var manası değil.
Burada türkçeden memnu evlâdın,
Orada zincirden çıkamaz kadın.
İsviçrede bir türk köyü, bir şehir
Yapalım; orda yeni bir nehir,
Bir irfan ırmağı aksın Turana..
Irmak döner elbet bir gün ummana
Taklitsiz, salt ibda, iktirah ile
Doğmuş bir marifet türklüğe şule,
Bütün türklüğe ayni şuleyi
Saçsın ki gönüller birleşsin iyi.
Hakim, şair, edip, san'atkâr taeir
Hepsi bu beşikten yetişip bir bir
Kimisi Kâşğıra, kimi Altaya,
Kimisi Kazana, kimi Konyaya
Her biri giderek bir uymağına,
Götürsün ot, ışık, Türk ocağına
Danış encümeni, darülfünunlar,
Burada kök salsın her yere bunlar

Kollar ataraktan ayni hikmeti
Dağıtıp yükseltsin büyük milleti..
Kızıl Elma olsun bu şehrin adı,
Atalarımız hep bunu aradı..
Pekine, Delhiye, bununçün vardık.
Viyana burcunu bununçün sardık.
Artık tanıyalım melkûremizi:
Düzelim yasamız ve türemizil»
Yorucular bu fikri edip istihsan,
Bütün ülkelere ettiler ilân.
Ayhanım bu işe hep servetini
Vakfetti, kimisi hamiyetini,
Kimi irfanını, kimi cehtini;
Birleşip yaptılar Turan mehtini.
(Lozan) ın yanında bir türk beldesi
Şenlendi: her fennin bir medresesi
Ziraat, ticaret, san'at evleri
Yapılıp oldu bir umran meşheri.
Kız, erkek çocuklar gelip doldular
Yeni Adem, yeni Havva oldular.
Yavrucuk türklere açık eşiği:
Yeni bir hayatın oldu beşiği.

❁

Ayhanım yaptığı darüttedrisi
Bir müdür eline verip kendisi
Bakü'den bu yeni şehre gitmişti

Müdürlük yükünü kabul etmişti,
Kalbindeki aşkı uyutmak için,
Turgud'u büsbütün unutmak için
Gece, gündüz durmaz, ikdam ederdi.
Eksik arar, bulur, itmam ederdi.
Fakat yüzünden de olurdu ayân:
Gönlünde bir dert var herkesten nihan;
Turgud'a gelince, zavallı ressam
Her gece bir köyde ederek akşam
Az uz gitti, dağlar dereler aştı;
Ülke ülke, şehir şehir dolaştı;
"Kızıl Elma,, nerde diye sorardı;
Ne bilen onu ne düşünen vardı,
Kâşgırda bir sabah gördü bir iylân:
Tepeden tırnağa titredi hemen:
Çünkü "Kızıl Elma,, sözleri iri
Harflerle yazılmış, yanında biri
Diyordu:"Kimlerse evlâtlarını
Verenler, yazsınlar ki atlarını,
Yakında kafile çıkack yola
İlan ediyoruz ki malûm ola!,,
Turgut helecanla yaklaştı, baktı;
Gözünden meserret yaşları aktı.
Lozan civarında imiş arağı:
Oraya dökülmüş cennet toprağı .,
Mutlak oradadır güzel hurisi,

Münevver Turanın yeni tomrisi.
Yıllarca uyuyan ümidi güldü;
Çocuklarla birlik yola düzüldü.
Vakta ki irişti "Kızıl Elma'ya,,
Müracaat lâzım gelmişti "Ay,,a
Müdür'e bir mektup yazıp gönderdi:
Mektepte bir resim dersi istedi.
Ayhanım, muavin Tomris Hanıma
Dedi:"Yarın getir onu yanıma;
Şimdilik onunla biraz sen görüş..,
Kalben dedi : « Acep çıkacakmı duş,
Beni ilk görüşte tanıyacak mı ?
Bu bir boş masal mı, ya muhakkak mı
Kim bilir ne için bir gün intizar
Eylemek istedi, bunca ahüzar
Güya asla kâfi heğilmiş gibi:
Kendi de bilmezdi, nedir sebebi.
Biraz sonra Tomris geldi hiddetle
Dedi: "Bu bir mecnun, hem de şittetl
Kızıl Elma'yı bir ruyada görmüş!
Beni de güya o esnada görmüş!
Daha bir çok şeyler... deli vesselam!
Gözü dalgın, aşkı coşgun bir adam.'
Ayhanım bu sözden heman sarardı
Kalbini eleml bir şüphe sardı,
Acaba ruyda gördüğüm bu mu?
Turgut sevdiğini bunda buldumu?
Hakikat buise ne büyük heyhat!

Artık ona duzah olacak hayat

Bir resim hocası olmuştu Turgut.
Ayhanım bûsbütün sönmesin umut.
Diyerek Turgut'a görünmedi hiç.
Haftalar geçiyor, yanıyordu iç
Turgut odasına çekilir her gün
Tomris'in resmini nakşetmek için
Çalışırdı, bunu Ayhanım bilir,
Hergün gönlü bir kat daha ezilir,
Gizlice ağlardı; nihayet bir gün
Denildi var imiş parlak bir düğün:
Tomris'le Ertoğrul evlenecekmiş.
Hatta bu Perşembe günü gerdekmiş..
Turgut işidince, yıldırım gibi,
Bir darbeye uğrar, sarsılır kalbi.
İntihar: bu fikir doğar içine;
Gider civardaki bir gar içine,
Elinde tabanca, beynini hedef
Etmiş, bir lâhzada olacak telef..
Ayhanım bu hali sezip evvelce
Turgut'u gözetler imiş gizlice..
Turgut tam tetiği çekecek iken
Kolundan şiddetle tutarak, birden
Dedi:«Turgut, yapma, bu iş pek günah
Turgut döndü, baktı, dedi:«senmi ah?
EyTomris senmisin»?Ay dedi:Hayır,
Ben Tomris değilim, ban Ay çağır,.
-O hâlde Tomris kim?-o başka kadın

-Kocaya varacak o mudur yarın?
-Evet, o. - Ah lâkin size çok benzer.
-Hayır, ben kumralım, o ise esmer.
-Gözleri mavi mi? -bilâkis siyah.
-Demek ki ben onu görmemişim ah,
Daima ben seni onda görerek,
Bir insan kızını sanmışım melek.
-Üç yıl evvel bir gün gördünüz beni.
Fakat acep niçin görmedim seni?
-Ruyada mı? -Hayır, ruvet içinde;
İstiğrak gibi bir halet içinde.
«Kızıl Elma'ya dek» demiş bir çiftçi;
Size müphem kalmış bu sözün içi..
Görünce beni siz, Kızıl Elma'da
Bir peri zannedip sonra ruyada
Görünmüş gibi, bir hayal sandınız
Olmuş bir vak'ayı masal sandınız.
Geldiniz evime, hocamdan tetbir
Sordunuz rüyanız edildi tabir.
Cevaplar göründü size pek donuk;
Fakat bana açtı bir yeni ufuk.
Düşerek işte bu tatlı sevdaya,
Vücüt verebildim Kızıl Elmaya,
Bu isimledir ki gezip her izi,
Burada nihayet buldunuz bizi.
-Ah, şimdi anladım bu muammayı,
Uyanık gördüğüm uzun ruyayı.
Seni kâh huzur, kâh gaipte aradım,
Beeayiş ettiler gözümle yadım.

İptida gerçeği hayal sanmışım,
Sonrada gölgeyi cemal sanmışım.
Dediler, ruyetim uykuda imiş..
Uykuda değilmiş, Bakû'de imiş.
Evinize gelmiş sormuşum sizi,
Denmiş bana: «Belli değildir izi.»
Siz yapmakta iken Kızıl Elma'ya
Koşmuş aramışım bütü dünyayı.
Nihayet bulunca gene sapmıştım,
Yalvaca Uğanım diye tapmışım!
Tomris'in çehresi çerçive olmuş,
Zihnimdeki hayal içine dolmuş..
Ona ait diye yaptığım resim,
Evvelce ruhumda imiş mürtesim..
Onu derken sizi tersim etmişim..!
-İptida bana da geldi bir vehim
Ruya ona râci olmasın diye
Bir gün gizli girdim sizin hüçreye...
Yaptığınız resmi gördüm, anladım;
Lâkin o güne dek hayli ağladım.
-Ah! ne bahtiyarlık, demek muhabbet
Size de okunu vurmuş..
—Ah, Evet!
Ulaştı bir düğün daha yarına
Dördü de erdiler muratlarına
Kızıl Elma oldu bir güzel cennet:
Oradan Turan'a yağdı saadet.
Ey Tanrı icabet kıl bu duaya:
Bizi de kavuştur Kızıl Elma'ya!.

Gökalp.

Türk masalı

Türkün tufanı

Ne gerçektir ne yalan
Göke bir kara yılan
Çıktı yuttu güneşi
Söndü gökün ateşi
Yer altında bir öküz
Dedi isterim : gündüz
Boynuzunu titretti
Yeri gökü titretti
Yılan kaçtı balçığa
Güneş çıktı açığa

Ne Rumdadır ne Çinde
Tarih masal içinde
Zamanda gizli zaman
Bir gün coştu bir duman
Bayrağında alâmet
Yılan olan bir millet
Geldi Türke oldu yas
Ne (Taras) kaldı ne (Yas)
Karahanın ordusu
Yaktı altın ulusu
Ne can koydu ne para
Turanı bastı kara
Lâkin Tanrı nihayet
Etti bize inayet
Oğuz atlı bir adsız
Türkü kolsuz kanatsız

Bırakmadı güldürdü
Karahanı öldürdü

Masal çıkar masaldan
Ben geçemem hayaldan
Oğuz çeşme başında
Gördü on dört yaşında
Kolu kesilmiş bir kız
Çiğner ağzında sakız
Yanağında al vardı
Oğuz hakka yalvardı
Kız baktı kolu gene
Geldi eski yerine
Sebebini anladı
Sevincinden ağladı
Sallayarak kolunu
Tuttu evin yolunu
Diyordu "görsün ablam
Kollarımı sap sağlam!,,

Karahan duydu bunu
Dedi: «Tutun mel'unu!
Kızı kolsuz ben yaptım
Küfürdür ona yardım
O kız bana varmadı
Ben de oldum cellâdı
Türk soyuna kara gün
Benim için bir düğün!»

Emir verdi askere
Dedi: «gidin her yere
Nerde ise o asi
Gelmelidir kafasıl»
Kolsuz hanım duyunca
Koştu ırmak boyunca
Avda buldu dertsizi
Dedi: «arar han sizi
Evinizi basacak
Sizi alıp asacak!»
Oğuz heman hopladı
Yoldaşları topladı.

Uzun sôze vakit yok
Cenk oldu sivri bir ok
Karahanı devirdi
Asker yüzü çevirdi
Millet işi duydular
Hep Oğuza uydular
Oğuz kolsuz hanıma
Dedi: otur yanıma
Ben getirdim kol sana
Sen gösterdin yol bana
Sen Havvasın ben Adem
Türk bana desin «Dedem»
Altı oğlum olacak
Turan bizden doğacak
Günhan, Ayhan, Yıldızhan

Gökhan, Dağhan, Denizhan
Sağı solu sarsınlar
Düşmanları yarsınlar!»

Ruya ruya içinde
Gördüm hulya içinde
Yerde olan hep işler
Gök yüzünde akseder
Öküz göke fırladı
Bir burc oldu parladı
Karşısında ışıldar
Kolsuz hanım burcu var
Yılan uzun çekildi
Saman yolu ekildi
Bazan güneş tutulur
Tas çalınır kurtulur
Deriz yılandır yutan
Bilmeyiz aydır tutan
Bazan olur zelzele
Deriz: sinek biziyle
Soktu gene öküzü
Öküz sarstı boynuzu
Sebebini sormadan
Uydururuz bir yalan

Gerçek yalan içinde
Budur kalan içinde:
Türkü kara basmışken

Oğuz onu bu dertten
Kurtardı verdi necat
Başladı yeni hayat
Şimdi bizi al bastı
Camilere haç astı
Koptu kızıl kıyamet
Yeni güne alâmet
Eğer bu gün Tanrıdan
İstiyerek kol ve kan
Çıkarmazsak bir Oğuz
Bilelim: artık yoğuz...

Ziya Gökalp.

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

ALTIN IŞIK

Savaş

Ötüken'in bir çiçekli ovası
Olmuş idi geyiklerin yuvası.
Melikeydi bu sürünün başında
Alageyik, henüz on dört yaşında.
Ulu Tanrı yaratmıştı bu kızı
Yer yüzünde güzelliğin yıldızı.
Dolaşırdı kâh Altayda, kâh Çinde;
Eşi yoktu perilerin içinde.
Güneş gibi nur saçarak gezerdi,
Bin aşıkın yüreğini ezerdi.
Onu gören bütün «İs» lar «Eye» ler
İsterlerdi gözlerile yiyeler.
O hem kaçar, hem de dönüp bakardı
Oğanları hep peşine takardı.

Alageyik kıra çıktı bir gece.
Herkes uyur iken sessiz gizlice,
Ruhu dalmış bir esrarlı sevdaya
Bu sözleri söyliyordu semaya:
« Bak, bu karlar nasıl ayaz,
Benim tenim daha beyaz!
«Bak, bu güller nasıl körpe,
Benim yüzüm daha pembe!

Bak, bu kömür nasıl siyah,
Benim saçım daha gümrah!
Hilâldı ay geçen gece,
Benim kaşım daha ince!
Lekelidir belki güneş,
Benim gönlüm safi ateş!»
Ay göz kırptı yanındaki yıldıza,
Dedi: Yoldaş, dikkatle bak, bu kıza,
Gece vaktı böyle tenha geziyor,
Kalbim bunda bir aşk izi seziyor.»
Bu esnada Altın ışık boşandı,
Geyik bir nur sütunuyle kuşandı:
Üzerine bir al dovak saçtılar,
Ay'la yıldız utandılar, kaçtılar.
Nur içinde gizli kaldı güveyi,
Gelin bile göremedi bu beyi...

Gebe imiş o, gel zaman, git zaman,
Doğurarak bir gün bir kız, bir oğlan,
Han kılıklı yeni bir çift üretti,
Yer yüzünü gök soyule bezetti.
«Türkân» kızın adı «Türk» dü oğlanın,
Turan'cası Adem ile Havva'nın.
Bu ilk çiften doğan nesil çoğaldı,
Ötüken'de şenliksiz yer az kaldı.
«Türk» avcıydı; Türkân avın postundan
Çadır yaptı, ayrılmadı dostundan.
Bu çadırlar öbek öbek dizildi,

Her birine bir başka renk verildi.
Ortadaki oba sarı sancaklı;
Şimaldeki oldu kara bayraklı;
Doğudaki gök rengini çalıyor;
Batıdaki ak adını alıyor;
Genuptaki kızıl idi; bu beş renk
Kaynaşarak doğurmuştu bir ahenk,
Bu beş oba bir oymakta birleşti,
«Selinga» nın kıyısında yerleşti.

❀

Türk ölürken oğlu Tavunek Tekin'e
Dedi: «Çıkın altın dağın beline.
Bize mev'ut altın yurttur orası;
Çoktur avı, aşı, yoktur kavgası.
Her hayvandan avlayınız, yalınız
Geyiklerle ant kardeşi kalınız.
Gövdemizde alageyik kanı var,
Kandaşını yiyen olur canavar.»
Türkten sonra obaların başbuğu
Tavunek oldu, toparladı oruğu,
Kardeşleri «Çikil» , [1] «Barsicar» ve «İmlak»
Her birisi aldı ele bir bayrak,
Türkülerle oltın yurda gittiler,
Gümüş sulu bir Ormana yettiler.
Her adımda obaların oğrağı
Olurdu bir geyik izi durağı.
Fakat türkün yasasına uydular,

[1] «Divanı Lûgati Türk» Cilt 1 sayfa 329

Soydaşlara hörmet hissi duydular.
Bir geyiği gören ona çatmazdı,
Selâm verir geçerdi, ok atmazdı.
Altın yurtta barındılar yıllarca,
Çoktu söklün, keklik, tavşan, karaca;
Yat il yoktu, muharebe olmazdı;
Sevgi çoktu, sevinç çoktu, gam azdı.
Lâkin bir gün Tavunek uydu nefsine
Bir ok attı, kıydı kendi cinsine,
Bir geyiği avlıyarak pişirdi.
kursağını dost kanıyle şişirdi.
Pişirirken bir et düştü toprağa,
Bu et yerken lezzet verdi damağa.
Toprak meğer tuzlu imiş, anladı,
Aş tuzlamak oldu onun icadı.

❀

Yorulmuştu daldı derin uykuya,
Ruyasında düştü büyük korkuya.
Kulağına geldi korkunç, sert bir ses:
«Git buradan, artık sulhtan ümit kes;
Tekin değil, kıymak ungun canına,
Bulaştırdın Türkü geyik kanına.
Böyle hüküm verdi ceza perisi:
Olacaksın devletimin çerisi.
Hoşlanmayıp artik ne av, ne aştan,
Zevkalacak soyun ancak savaştan...»
Tavune k heman yatağından hopladı,
Boru çaldı, oymağını topladı.

Ak, gök, sarı, albayraklar açtılar,
Altın yurttan oba oba kaçtılar;
Uysun diye bütün dünya yasaya,
Başladılar yat illerle kavgaya...

Ziya Gökalp.

Gazi Paşa Hazretlerine

Birinci istit'a

Sen deyince sulhtan sonra isterim
Her kes gibi bir fert olmak, hûr olmak,
Hepimizde doğdu bûyûk bir vehim
Gerçekten mı bu kıyamet kopacak?
Yeniden mi, başlayacak felâket?
Dûşecek mi gene derde memleket?
Hayır asla yoktur buna bir imkân
Fert olamaz bir milletin beşiri
Hûrdûr belki mefkûresiz bir insan
Hûr olamaz vazifenin esiri
Kimse yarım bırakamaz bir işi
Eserinin borçlusudur her kişi.
Gazi Paşa, gerçi fazla yoruldun
İhtimal ki rahata da muhtaçsın
Lâkin Tûrkûn tılsımını sen buldun,
İksir gibi bu millete ilâçsın.
Tûrk çocuktur, yaşayamaz babasız
Karanlıkta kılavuzsuz lâmbasız
Artık çiftlik değil bu hûr memleket
Malikâne yazılamaz taşında
Kahramanlar soyu olan bu millet
Aslanları görmek ister başında.
Tehlikeli anda kim ona medet
Eylemişse odur onca mûtemet.
Tepesinde kahramanlar olunca
Bu memleket daim gitmiş ileri

İlk sıraya harıs fertler dolunca
Paslı kalmış kalbindeki cevheri,
Bu milletin hali olur pek yaman
Kılavuzu olmazsa bir kahraman.
Gazi paşa, ulu Tanrı aşkına
Elinden bu mülkü çürük bırakma!
Acı kurtardığın yurdun halkına
Öksüz gibi boynu bükük bırakma!
Mektebinde onu okut, çalıştır
Yavaş, yavaş halkçılığa alıştır.
Neticeden anlaşılır isabet
Yoktur senin gibi türkü anlıyan,
Bilen ancak yapa bilir bir hizmet
Sensin asrı bilen mülkü anlıyan
Bu milletin sen tutmazsan elinden
Yanlış yola gide bilir cehlinden.
Sen yalnız büyük bir insan değilsin
Sende saklı nice meçhul kuvveter,
Yalnız dâhi ve kahraman değilsin
Hep sendedir bize mevhup nusretler
Türk feyzinin kaynağısın taş durma!
İçten gelen hamleleri durdurma!
Tekâmülün zenbereği dehandır
Taliimiz sende etmiş tecelli
Bizi mev'ut tarakkiye ulaştır
Bu da senin vazifendir besbelli.
Türk harsını garptan ödünç alamaz,
Nurlanırken cihan, nursuz kalamaz.

Ziya Kökalp

Gazi Paşa Hazretlerine

İkinci istit'a

Bu yurt mahrum düzenlikten umrandan,
Köylülerin nasibi yok irfandan,
Ey kurtaran bizi zalim Yunandan,
Kurtar bizi daha bir çok düşmandan.
Medeniyet gerçi bize uzaktır;
Mefkûremiz güneş kadar parlaktır,
Kurtar bizi cehaletten, noksandan.
Bütün millet yükselmeğe müştaktır.
Harpta nasıl ün aldıysa her nefer,
Tezgâhta da san'atına versin fer,
Kazanalım her hünerde bir zafer.
Kurtar bizi iktisadî buhrandan..
Mektep, müze, darülfünun isteriz
Halkçılığa uyar kanun isteriz
Tarakkimiz her an koşsun isteriz
Kurtar bizi beynelmilel husrandan,
Sen dâhisin buna çoktan inandık,
Mefkûresiz rehberlerden pek yandık
Garpta şarklı yaşayıştan usandık
Kurtar bizi bu karanlık zındandan.
Göster şimdi ilmî, harsî hedefi
Âlim, şair kumandanda hep asker,
Her şey olur, yalnız iste, emir ver.
Kurtar bizi meskenetten, hırmandan

Sürümüzde, bir kurt çoban kalmasın,
Tepemizde gizli düşman kalmasın
Düşmanlar dostu hakan kalmasın
Kurtar bizi bu yaldızlı yılandan.

Ziya Gökalp

TURAN

(Melfuf 1)

Lûgatlar ve bazılarının Türk tarihine göre tefsir ve tesmiye sebepleri

Nabız Atan damar, bilek damarı
Güzide Seçilmiş
Şanlı Şerefli, ünlû
Necip Soy temizliği
Irk Damar, soy
Zafer Yenme, üstgelme
Tanin Sesin tınlaması, çınlaması
Tepçil Büyütme, ağırlama
Tetviç Başına taç geydirme
Nasiye Alın
Şermende Utangaç
Nümayan Görünücü, görünen
Müphem Kapalı, anlaşılmıyan
İhtişam Büyüklük, şereflilik
Mülhem Kalbe doğmuş, ilham vaki olmuş
Müebbet Sonsuz

Ziya Bey (Türkcülüğün Esasları) namındaki eserinin 12 inci sayfasında bu manzume münasebetiyle aynen şöyle diyor: «Hulâsa, onyedi onsekiz senedenberi Türk milletinin sosyolojisini ve pisikolojisini tetkik için sarfettiğim mesainin mahsulleri kafamın içinde istif edilmiş duruyordu. Bunları

meydana atmam için yalnız bir vesilenin zuhuruna ihtiyaç vardı. İşte, Genç kalemlerde Ömer Seyfettin'in başlamış olduğu mücahede bu vesileyi ihzar etti. Fakat ben lisan meselesini kâfî görmiyerek Türkcülüğü bütün mefkûreleriyle, bütün proğramiyle ortaya atmak lâzim geldiğini düşündüm. Bütün bu fikirleri ihtiva eden (Turan) manzumesini yazarak Genç Kalemler'de neşrettim. Bu manzume, tam zamanında intişar etmişti. Çünkü, Osmanlıcılıktan da İslâm ittihatçılığından da memleket için tehlekeler doğacağını gören genç ruhlar kurtarıcı bir mefkûre arayorlardı. Turan manzumesi bu mefkûrenin ilk kıvılcımı idi. Ondan sonra, mütemadiyen bu manzumedeki esasları şerh ve tefsir etmekle uğraştım.»

ÖLKÜnet
kün tug bolgıl kök kurıkan

ALTIN DESTAN

(Melfuf 2)

Lûgatlar:

Yağı: Düşman

Oğan: Eski türkçede «Omak» anlamak manasına gelir. Oğan, hakîm ve kadîr manasına mabuda verilen isim. Harp mecmuası sayı: 1, sayfa 9. Gökalpın « Savaş » manzumesinden.

İl: (El) Devlet, ölke. «İl bırakılır Türe bırakılmaz.» manası: Devlet yahut ölke terkedile bilir, türe bırakılmaz Türklerin düşman eline geçen yerlerden millî türesinin hâkim olduğu yere göçmesi, bu meeslenin hâlâ ifade edilmeksizin ruhlarda yaşadığına delâlet eder.

Kırgız: Kırk kız demektir. Türk Kozmoğonisine göre Sağın atlı bir Kazak hükümdarının kızı bir sabah erken kırk cariyesile beraber gezmeğe çıkarlar. Henüz güneş doğmamıştı. Bir ırmağın kenarına gelirler. İrmağın üzerine semanın nur sütunu indiği için, suları gümüş gibi parlaktı. Kızlar suyun güzelliğine meftun olarak parmaklarını ırmağa daldırdılar. Bu temas neticesinde hepsi gebe kalır. Hükümdar, bunların hepsini bir dağa nefyeder. Orada bunların zürriyeti çoğalarak Kırğız kavmını vücude getirdiler.

Kazak: Hükümdarlarle, iktidar mevkiinde bulunan beylerle geçinemeyerek çöle çıkan kaçaklara (Kazak) derler.

Mete, Atilâ, Selçuk, Cengiz, Timur, hürriyetleri için ilkevel, kendi metbularına karşı kazak olmuşlardı.

Sart: tacir

Çitler Türk serhaddinde bulunupta,Türk hakimiyeti altina kirmeğe kabiliyetli olan milletler (Çit milletleri) yahut (Çete milletleri) ünvanları verilirdi. Türk hakanlıkları bu gibi mekel milletlerden doğardı.

Yahşî Çinlilerde Oğuz teşkilâtından geçen bir ikili tasnif vardı. Bu ikili tasnifin iki haddi olan (Yang) ile (Yen) kıymetçe birbirine müsavi değildiler. Bu sebeple Yang olan şeyler (Öz, yahşi, uğurlu) oldukları için (Âli) dirler. Yen olan şeylerde (Yavuz, Yaman, Uğursuz) oldukları için safildirler. Kadının Çinde hukukça dun olmasına bu tasnifteki vaziyeti de tesir etmişti.

Bu tabirlere muadil olarak eski türklerde (Ak ve Kara) tasnifi vardır. Ak Karadan Âli ve Kara Aka nisbetle safil oldukları içir, bu iki sınıf bir birine müsavi değildiler.

Dörtlü tasnifte (Gök, Arızıl, Ak, Kara) zümreleri bir birine müsavi idiler. Sekizli tasnif te böyledir. Zümrelerin bu müsaviliğinden dolayıdırki Türk Eli esasen Demokrat tı. Türk Elinin Feodal, Aristokratik ve İmperyalist olması sonradan husule gelen marazî bir yeniliktir

Bu sebeplerdendir ki Türk hukukunda kadınla erkek bir birine müsavi addolumuşlardır,

Şaman: Şamanizim dininin ruhanilerine verilen isimdir. Bu dine Tesin (Tosun) yahut (Tahsin) de deniyor ki, (Umumî İl) manasına gelir. Tesin Çinlilerin tabiridir Bunlar müstakil Türk devleti yerine ilk defa olarak Çinde büyük bir İmperatorluk vücude getirmişlerdir,

Eski Türkler dine « Nom » adını verirlerdi. (Divanı Lûğat) Din kitabına da (Nom) derlerdi. (Cihankûşa) Türk dininin ruhanî reislerine (Toyon) adını verirlerdi. Kâhin ve Sıhırbaza da (Kam) derlerdi. Şaman kelimesi bu Kam kelimesinden doğmuşlur.

Şamanizim: Eski Türklerde, kehaneti ve ruhani tababetin ismiydi.

Tekin - Eski Türkçede (Prens) demekti. Ziya B. (Tabu ve Teki) hakkında şu malûmatı veriyor: «Eski Türklerde kadının vazeyeti garip bir vaziyetti. Çünkü başka Cemiyetlerde kadın (Tabu) idi. Eski Türklerde ise kadın (Tekin) di. Tekin Tabu nun zıddıdır.

Tekin kendisine yaklaşan namahremleri çarpmaz; hiç bir yabancı Tekinden zarar görmez. Halbuki Tabudan, kendisine namahrem olanlar çok zararlıdır. Tabu, bunlar hakkında çok tehlikelidir Tabu nun Tekine karşı olan zıd vaziyetidir ki Tabu ya Türkçede, (Tekinsiz) denilmesini iktiza ettirdi.

Kadının, Tekinsiz olmayip, bilâkis Tekin olmasının bir çok, mühim neticeleri var. Bunlardan bir kaçını zikredelim.

1 — Bir emirname, « Hakan emrediyor ki » deye başlarsa muta olmazdı, «Hakan ve Hatun emrediyorki» deye başlarsa muta olurdu.

2 — Hakan, yalnız başına ecnebî devletlerin elçilerini kabul edemezdi. Elçiler, Hakan sağda, Hatun solda olmak üzre ikisinin huzuruna çıkabilirlerdi. Bundan anlaşılıyor ki velâyeti amme Hakanla Hatunun ikisine aitti.

3 — Aile dahilindeki velâyeti hassa da yalnız babaya ait değildi. Müştereken ikisine aitti. Meselâ, baba,

annesinin rizasını almaksızın kızını kocaya veremezdi.

4 — Eski Türklerde harem yoktu, kadın her meclise iştirak ederdi.

5 — Eski Türklerde, peçe ve yaşmak yoktu. Siyasî, dinî ve iktisadî meclislere yüzleri açık olarak iştirakederdi.

6 — Meslekî taksimi âmâl olmadığından, erkeklerin yaptıkları bütün hizmetleri iyfa ederdi, Hükümdarlık kumandanlık gibi.

7 — Kurultaya erkekler gibi iştirak ederdi. Orada hür ve serbes yapılan kinkâşlara (şura) iştirak ederdi.

8 — Şölenler (ziyafetler) ve yağma şölenlerine erkekler gibi iştirak ederdi.

6 — Millî Toylara (âdi ziyafet) erkekler gibi iştirak ederdi

10 — Devletin siyasî işlerine iştirak ettiği gibi, evin iktisadî işlerine de iştirak ederdi.

Ağa - Eski Türklerde sopun içinde ferdî akribalık yerine maşeri akribalık vardı. Yani, her fert kendinden evelki nesle mensup erkeklerle kadınlara ayrı ünvanlar verir, kendinden sonra nesle mensup erkeklere ve kızlarada ayrı adlar verirdi. Meselâ ben kendimden evelki nesle mensup bütün erkeklere (ici) bütün kadınlara (aba - abla) derim. Dedemi, babamı, amcamı, büyük amcazademi, büyük kardeşimi hep bu tabirle ifade ederim. (İci) şark türklerine mahsustur. Garp oğuzları bu mevkide (Ağa) kelimesini kullanırlardı. Oymak reisinede (Ağa) denile bilir.

Adsız - Eski Türklerde kazak olup memleketten

kaçarak yabancı memleketlerde zekâsıyle çalışan ve binnetice büyük devletler kuran genç Türklere denir.

Atilâ - Sultan mahmudu Sebüktekin, Ahmedibni Tolon hep birer adsızdı.

Yasa - Türk Türesinde Eski Türklerin tebbüt derecesinde yükselttikleri iki sihirli kelime vardı: Sıra ve Sayğı. Bu iki kelimenin ihtiva ettiği fikirler evelâ Oğuzhan sonrada Cengiz tarafından toplanılarak Yasa (Kanun) halini aldı.

Dilmaç - Terceman

Uygur - Oğuzhanın babası Karahanla yaptığı muharebede Oğuz'a uyan ve Oğuz tarafına geçen kimselere verilen isim. Uyğur; Türkçede yapuşğur demektir. Yani sütün küreyvatı ayrı iken yoğurt olunca nasıl birbirine yapuşur birleşirse öyle gelip iki kollariyle Oğuzun eteğine yapıştıklarından ve İmama uyulduğu gibi yani o yatarsa yatıldığı, kalkarsa kalkıldığı gibi, işte bunlara Uyğur yani uyar kimseler dediler.

Us - Terbiye, Nasihat.

Ülüs - Bu kelime ülemek mastarından gelirki « hıssaları ayırmak, Taksim etmek » manasınadır. Bir hakanın bu devrin şehzadeleri arasında malları Ülüslara taksim edilir. Uymak Mahmut Kaşğari'ye göre (Tabi, hâdim) manasına olmak üzre · Uymak) mastarındandır.

Ülüs - millet manasınadır.

Kalaç - Oğuzhan bir yıl yurdunda durduktan sonra milletine İran üzerine yürüyeceğini, bir kaç sene sürecek bir tedarik görmelerini emretti. ıkinci senesi yola

çıkıp (Telâş) şehrine vardı. Han ordusunun sonuna mahsus adamlarkoymuştu, aç ve Adaşğan (yolunu şaşırmış) olup kalanları kuvvei kûlliyeye getirirler. Bir gün bunlar, aileleriye berabeı buldukları bir adamı Hana getirmişlerdi. Han onadn arkaya niçin kaldığını sordu. O da şöyle cevap verdi: « Zehiremin azlığından askerin gerisinden gelirdim. Haremim gebe ibi, doğurdu. Açlıktan anasının sûdû çocuğa yetmiyordu. Böylece yürûyor idik. Bir çayın kenarında gördûm ki bir Çakal bia sûklûnû yakaladı. Bir ağaçla Çakala vurdum, Sûklûnû bırakıp kaçtı. Sûklûnû alıp kebap edip kadına veriyordum. Arkada koyduğunuz kişiler tesadûf edip (Yolukmak) beni sana getirdiler» Han ona At Azık, mal verip ordu ile gelmemesini söyledi ve ona kal-aç dedi. El'an Kalaç denilen kabile onun neslidir. Kalaçlardan Maveraünnehirde, Horasanda, İrakta çok bulunur.

Karlık—Oğuzhan Gur ôlkesine sefer ettiği zamsn kış idi. Dağlar karla örtûlû idi. Askerler, güçlûkle yörüyorlardı, Han kimsenin arkada kalmamasını emretti, bu suretle ilerleyip oraları da aldı. Yaz gelince askerini saydı, Eksik idi. Sebebini sordu, bilen yoktu. Eksikler bir müddet sonra gelip Hanın huzuruna çıktılar. Han nerede olduklarını sordu. Onlar da: «Biz arkadan gelirdik, bir gece çok kar yağdı. Geçemedik, orada kaldık. Atlarımız develerimiz ôldû. Bahar olunca yaya olarak geldik» dediler. Oğuz emretti, onlara Karlık adını verdiler Karlık kabilesi bunların neslidir.

Kanklı - Tatarlar Corcit yakınlarında otururlardı. Corcit denen yer büyûk bir yer olup köyleri, şehirleri vardı. ve Hatayin şimalinde idi (aslında timur kazıktır Türkçe

şimal Timor kazık demektir.) Hindliler ve Dacikler oraya Çin derler. Oğuzhan bu yurdun üzerine yürüdü, Tatar Hanı da büyük bir Çeri ile Oğuzhanı karşıladı. Oğuzhan galib geldi ve o kadar ganimet aldı ki yükletecek hayvan bulamadı. Orda bir hünerli kimse vardı, bir araba yaptı. Her kes te onun gibi arabalar yapup malları yüklettiler. Arabaya kank dediler. (Anadoluda da Kağnı derler. iki tekerlekli bir cins arabadır.) Evelce arabanın ne kendisi ne de adi yoktu. Kank denmesinin sebebi yürürken ğang ğang etmesindendir. İcat eden adama da Kanklı adını verdiler. Kanklı kabilesi bunun neslindendir.

Kapıcak - Ozamarlar büyük padişahlar nezdinde adet idi ki uzak bir cenge giderken karılarını da beraber alırlardı. Noker (zabit, hızmetci) leride böyle yaparlardı. Oğuzhanın bir beyi de karısını alıp gelmişti. Cenkte öldü, fakat karısı kaçıp ordugâha geldi. İleri derecede yüklü olduğundan gelir gelmez tulğa (dogurma ağrısı) tuttu. Ortalık pek soğuktu, barınacak bir yer yoktu. Çürük bir ağacın içine girip bir oğlan doğurdu. Oğuz'a haber vediler. Oguz; « Bunun babası bizim hizmetimizde öldü, tasacısı yoktur, benim oğlum olsun » dedi ve adını Kıpçak koydu. Eski Türk dilinde Kıpçak; içi boş ağaç demekti. Bu günkü şive ile içi kovuk ağaca Çipcak derler, zamanla (K) (Ç) ye tebeddül etmiştir, Kıpçak eli onun neslidir.

ERGENEKON

Melfuf: 3

Türklerin tarihi umumisi (Muharriri Deguignes) (Dökinyi) Mütercimi Hüseyin Cahit; ikinci cildinin 266 ve müteakip sayfalarında bu vak'ayı aynen şöyle anlatıyor:

«Moğol İmperatorluğunun yani şimali Hün Hükûmetinin inkırazından sonra son İmperatorunun oğlu Kayan ile yeğeni Nağos Tatarların Moğol milletinde yaptıkları katli amdan kurtulmuşlardı. Her ikisi de esir düşmüş olmakla beraber heman heman ayni yaşta bulunan bu gençlr o sene evlenmişler ve karılarıyle beraber kaçmak ve memleketlerine dönmek çaresini bulmuşlardı.

Memleketlerinde katledilmiş olanların beygirlerini, develerini. eşyalarını cle geçirdikten sonra dağalar arasında daha emin bir ilticagâh bulmak üzre yola çıktılar Tatarcada arşara tabir olunan bazı hayvanlar tarafından açılmış bir yol buldular. Bu o kadar dar bir yoldu ki ancak bir adam geçebilirdi. Her iki tarafında müthiş uçurumlar vaadı. Firarî Türkler bu yolu tuttulr, gide gide gayet hoş bir ovaya geldiler. Her tarafından çaylar akıyordu. Kimsenin gelemiyeceği bu noktada yerleştiler. Kışın burada et ile, yazın süt ve meyve ile yaşadılar. Bu kıt'aya Ergenekon namını verdiler Ergene yahut Irğana kadim Türkçede vadi demektir. Kom da pek yalçın bir tepe manasınadır. Bu iki Türk reisinin zürriyeti bu vadide tekessür etti. Daha galabalık olan Kayan evlâtlarına Kayas namını verdiler. Nağos'un ahfadı ise başlıca iki kola ayrıldı. Birincisi Nağoslar ikin-

cisi de Derliğin namını taşıdı. Bütün bu kavımlar 400 senden ziyade Ergenekon vadisinde kalarak muhtelif aşiret veya kabilelere inkısam ettiler. Sonraları burası onlara pek sıkışık gelmiye başladı. Bir umumî meclis aktederek eski memleketlerinin yolunu tutmak kararını verdiler. Fakat oraya müntehi olan o dar yolu bulmak messelesi vardı, Çünkü yolun nerede olduğu unutulmuştu. Bir çok aradılarsa da hiç fayda vermedi. Artık harikulâde ahvale müracaat etmek zarurî oldu, Rivayet olunduğuna göre dağı kemali dikkatle gözden geçiren bir demirci münasip bir mahal keşf etti, Burası mevaddı hadidiyeden terekkûp ettiği için bir geçit açmak kolay idi, Burayı yakmak teklifinde bulundu. Yetmiş büyük körük yerleştirdiler. Bu körükler sayesinde ateşler yakarak madeni erittiler. Bu suretle deve geçe bilecek kadar bir yol açıldı, Bütün millet Ergenekondan çıktı, Bu vak'a nın hatırasını muhafaza için Moğollar her sene bir şenlik yaparlardı, Bu şenlik te büyük bir ateşte bir demir parçasını kızdırmaktan ibartti, Han bir çekiçle bu demirin üzerine vururdu, Ondan sonr bütün aşiret reisleri ayni şeyi tekrar ederlerdi. Halk ta her aşirette ayni merasimi yaparlardı,

Oğuzhanın torunlarının adlarının manaları; Kalı, Muhkem, Bayat, Devletli, Alkaevli, Muvafık, Karevli Çadırıyle beraber gezen, Yazır, Kabile reisi, Yabir, Önüne rastgeleni devirir Dodurga, Zaptettiği memleketi muhafaza etmesini bilir Doker, Değirmi, Oşer,İşini çabuk yapan, Kırnık, Kuvvetli, Beydili, Sözü muteber, Karkın, Besliyen, Bayender, Mün'im Baceni, Gayretli, Cavuldar ,Namlı (namuslu), Cebeni, Bahadır, Salor, Kılıçlı, İmer, Zenginler zengini, Alayontlu, Ala atlı, Orkir,

İyi işler gören, İktir, Ulu,, Bekdüz, Hızmetçi, Ava, Büyük mansıp sahibi, Kanık, Kıymetli.

Türklerin tarihiumumisinde Türkün Çikil namında 5inci bir oğlu yazılıdır. Bunun için Ziya B. « Biz Türkhanın beş oğluyuz » deye başlıyor,

Gök Tanrı - Orhon kitabelerindeTanrıya (Türk Tanrısı) namını da veriyordu. Bu tabir de gösterir ki (Tanrı) bir rabbülâlemin değildi. Belki bir Türk oruğunun kavmî ilâhı idi. Türk tarihinin ana hatları namındaki eserde sumer-Akat-Elam-Eti medeniyeti hakkında aynen şöyle deniliyor sayfa:8-9

Türklerin aşağı Mezopotamya'ya inişlerinde, ırmak boyları bataklık halinde idi. Cetveller ve kanallarla suların zararını gidermek, toprağın muntazam sulanmasını temin etmek için bu muhacir kafilelerin gösterdikleri kabiliyet ve meharet daha ilk geldikleri zamanda dahi medeni seviyelerinin yüksek olduğuna delil sayılmaktadır. Onların bir taraftan Diçle ve Fırat, diğer taraftan Kerka ve Karun ırmakları boylarında ve ağızlarında kurdukları medeniyet gerek nefis san'atların ve gerek siyasî ve içtimaî hayatın inkişafı noktalarından çok feyizli olmuştur. Bu medeniyet Sumer, Akat, Elam medeniyeti unvanları ile anılır. Türkün en az yedi bin yıldanberi Otokton ahali halinde yerleşerek kendine yurt edindiği Anadolu'da yapılan taharriler, bugün milattan evel dört bin yıla çıkarılan anadolu medeniyetinin kıdemini, her an bir kaç asır daha maziye götürmektedir.

Anadolu medeniyetleri tarihcilerinden Felix'un ve Gasstag'ın dedikleri gibi « ihtiva ettiği kadim medeniyet esrlerinin Arkelojik tetkikatı cihetinden henüz el sürülmemiş sayılacak halde olan » Anadolu'da taharri devam ettikçe,

ilk muhaceretlere tevafuk eden zamanlardanberi eski Tükler tarafından buraya münkeşif bir medeniyet getirmiş olduğunun meydana çıkarılacağına inanmak doğru olur.

Anadolu medeniyetinin, Mezopotamya veya Mısır medeniyeti kadar eski olmadığı iddiası varit değildir. Zira söylediğimiz gibi Mezopotamya ile Anadolu'yu işgal eden insanlar ayni ırktan ve ayni menşedendirler. Bu itibarla geldikleri yerlerden ayni medeniyeti getirmiş olmaları tabiî görülmelidir. Boğaz köy hafriyatı derin tabakalara doğru indikçe elde edilen eserler, ve Karkamiş harabesinin eserleri bu hakikatı teyide hizmet edebilecek delillerdir.

Anadolu'daki Eti (Hitit) medeniyetinin azameti gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Gerek Eti Müttehidesine dahil Hükûmetlere, gerek yabancı komşu devletler ülkelerine uzanan yolları, muhteşem mabetleri, heykelleri Mısırınkilerden çok daha mükemmel Sfenksleri» le Boğazköyün toprak örtüleri altından bu günkü beşeriyetin mütehayyir gözleri önüne açılan Eti medeniyeti canlılık ve fikir yüksekliği noktalarından harikulâde bir inkişafın şahididir.

İlhan - Umumî sulh hanı demektir. Fakat eski Türk ilinin içtimaî ve siyasî bünyesini anlamak için aşağıdaki izahatın verilmesi münasip görülmüştür. « Eski Türklerde İller siyasî birer cemiyettir. Bu siyasî cemiyet, (Öz)lerden yani aşiretleden mürekkepti (Öz) ler de (Boy) lardan mürekkepti. Bu böyle olduğu gibi ilin az'alından müteşekkil siyasî cemiyetler da vardı. Meselâ: İlin büyüğüne Han, Hanın büyüğüne Hakan ve Hakanın büyüğüne de İlhan denilirdi. İl kelimesi, Divanı lûgata göre (Sulh) manasındadır. (İlci) sulhçu demekter. Eski Türklerde, Devlet,

suluh dininden doğduğu için devlete de İl adı verildi. (İlli budun idim, ilim, âmanım hani?) [Orhon Kitabesi]

Bidayette bütün Asya ve şarkî Avropa kavgacı aşiretler halinde idiler. Aşiretler durmaksızın, birbirile gazve yaparlar ve kan davası takip ederlerdi. Bu iki sebepten dolayı arada seller gibi kanlar akardı. Ildini bu dökülen kanlara nihayet verdi. Asya'da şarkî avrupa'da, umumî bir sulh husule getirmeğe muvaffak oldu. Türk İlhanları zamanında Mançorya'dan Mecaristan'a kadar umumî bir sulh teessüs etti. Bu büyük saha içinde her kes, başına altın koyup serbest, hür geze bilirdi. Bazı bethahlarımız, Türklerin büyük İlhanlıklar kurmak için, muharebeler açtıklarını, çok kanlar döktüklerini yazarlar, Halbuki, bu büyük muharebeler, daimî olan küçük harpleri kaldırmak için yapılıyordu.

Her sene, aşiret kavkalarının öldürdüğü insanlar milyonlara çıkardı. Devlet muharebeleri, bunlara nisbetle gayet az kurban verirdi. Bundan başka, bir kerre büyük bir sulh devleti teşekkül ettimi, artık uzun seneler muharebe olmazdı. Ve İlhanlığın dahilinde de kan davası, Akın, dahilî harp gibi hadiseler vukua gelmezdi.

Bilhasse Türklerin muharebeleri, bütün milletleri (sulha davet) mefkûresine istinat ettiği için, her ne zaman mağlûp taraf sulh istese, - galip Türk bulunuyorsa - mutlaka, sulh teklifini kabul ederdi. Milâttan 236 sene evel karargâhi muhasara edilen Çin Fağfuru, Türk İlhanı (Mete) den sulh ister istemez, teklifi kabul edildi.

Dekinyi Türk tarihinde, bunun misallerine çok tesadüf edilir. Fıransızca (Grand Ansiklopedi,) Hünler maddesinde, en büyük muzafferiyetler anında bile, Atilâ'ya

ne zaman sulh teklif edilmişse, derhâl kabul ettiğini yazıyor. İşte Atilâ'nın hakikî siması: düşman bile istemiyerek onun faziletlerini itirafa mecbur oluyor. Atilâ'nın muharebeleri, dahili kavgalarla mezbeha halini almiş olan Avrupa'ya, umumî bir sulh getirdi. Türkün bu büyük sulhu, Roma sulhundan farksızdı.

Cermenlerin devlet teşkiline alışmaları, aralarında sulhun, adaletin tekerrürü Hünlerin terbiyevî idareleri altında yaşamaları sayesinde vukua geldi. Avropalılara göre Atilâ, kendi kendine « Allahın belâsı » ünvanını veriyormuş. Bu da Avropalıların bir tahrifidir. Otuz asırdanberi bunların resmî bir ünvanı demek olan (Tanrı kutu) kelimesi en eski atalardanberi aldıkları bir ünvandır. Manası (Ruhullahdır.) Çünkü (kut) kelimesi, ruhu mukaddes manasına delâlet eder. Atilâ'nın (Mete) ye kadar ve ondan yukarı çıkan dedeleri kendilerine (Tanrı kutu) ünvanını verirlerdi. (Tanrının gölgesi) yahut (Tanrının mukaddes ruhu) demek olan bu tabir, millî bir ünvandır. Mutlaka Atilâ «Ben Tanrı kutuyum» demiş; Avrupalılar onu — bilerek yahut bilmiyerek— (Allahın belâsı) diye terceme etmişler. Bu terceme, (Tatar) kelimesinin, cehennem manasındaki (Tartar) şeklinde okunması gibidir.

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

ALAGEYİK

Melfuf: 4

Çocukların masal dinlemekten ne kadar zevk aldıkları her kesçe malûmdur. Onların rahatsızlıkarını teskin etmek, daima şahlanan ve coşan iştiha ve temayüllerini salim mecralara sevk ve imale ederek ona istenilen istikamet ve hedefi göstermek için elimizdeki en büyük ve sihirli silâh, hiç şüphe yok, çocuk masallarıdır. Çocuk, hiç farkına varmaksızın bu masallardaki kahramanın ruhu, seciyesi ile aşılanır, yeni kabiliyetler, manevî kuvvetler ve melekeler iktisap eder. Tedricen temayüllerine yeni istikametler vermek itiyadını kazanmış olur. Çocukların masal dinlemek hususundaki inhimak ve insiyaklarından her mürebbi her zaman istifade eder. Yalnız mürebbinin masal ve hikâye söylemekte meharet ve hususî istidadı olması şarttlr. Her kes masal söyliye bilir. Fakat her kes masal veya hikayesini dinletmeğe muvaffak olamaz. Bunun için mürebbide dinlettirici ve anlattırıcı vasıfların bulunması lâzımdır.

Derin bir sabır, iyi vepürüzsüz bir söyleyiş, tenevvü ve sözün kuvvet ve şiddetine göre icap eden jestlerin yapilması tahkiyeciyi muvaffak eden vasıflardandır.

Böyle bir masalcının karşısındaki en azgın ve haşarı çocuklar bile dikkat, intizam ve inzibata kolaylıkla alıştırılır. Masalcı sevilir, ve cocuklarda yavaş yavaş zihinler inkişaf ederek tehayyül kuvveti genişler, mantiki muhakemeler

yürütmek istidadı artmış olur. Zihni melekelerin inkişafı hususunda şetaret ve mahzuziyetin en mühim bir amil olduğu da nazara alınınca çocuklara hikâye ve masal söylemenin ne kadar mühim terbiyevi faideler istihsaline yararlı olduğu hakkında tam bir fikir elde etmiş oluruz.

Hikâyeler; Peri masalları, kurt masalı, Sütnine masalı (güldürücü masal) ve Tarihi masal diye parçalara ayrılırsada bizim burada hepsinden ayrı ayrı bahsetmemiz münasip düşmez kanaatındayım, Yalnız intihap edilecek hikâyelerde aşağıdaki vasılların bulunması lâzımdır. 1 - Daimi tahavvül, 2 - sadelik içinde esrarengizlik, 3 - Tekrir. Tecribe, çocukların hoşlandıkları hikâyelede daima bu üç vasfın bulunmasını gösteriyor. Bizdeki Ergenekon, Bozkurt, Dünya güzeli gibi Tarihi masalların peri masallarının mizahi fıkraların hakiki hikâyelerin hatta içtimai kıymetleri olan romanların çocuklara telkini ve irşadi bir tarzda anlatılmaları şayani arzudur.

İşte Ziya B. in « Alageyik » i bir masalda bulunması lazım gelen bütün şerait ve evsafı haiz bir Peri masalıdır. Mağusa'da, Baf'ta, Leymosun'da bulunduğum sıralarda bu manzum masalı sekiz dokuz yaşlarındaki çocuklara anlattığım vakıt $\frac{2}{3}$ den fazlası bana hikâyeyi pek az bir noksanla anlatmağa muvaffak olmuşlardı. Bu da lâzım vasıfları cami bir masalın çocuklar tarafından ne kadar dikkat ve alâka ile dinlenildiğine canlı bir misâl teşkil eder.

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

KIZIL ELMA

Melfuf: 5

Kızıl Elmanın ne olduğunu Ziya B. bize anlatıyor: Millî şuur ve millî mefkûre ile millî hedeflere doğru ilerlemek... Kendisini yakından tanıyanların teminatına ve yazılarının etrafa saçtığı cazibeli ve fûsûnkâr ışıklara bakılırsa filhakika Ziya B.in millî hedeflere ulaşmak için yalnız millî şuurun uyanması ve millî mefkûrenin tahakkuk etmesi için yaşadığı anlaşılmış olur. Ayhanım, Kızılelma'da idealist bir kahramandır; Şarkın, daha asırlarca arzı iftikar edeceği garp nuruna, garp ilim ve irfanına susamış bir kahraman.. Garbe doğru gidilmedikçe, garbın ilminden ve irfanından müstefit olmadıkça şarkın sona kadar uyanmiyacağını idrakeden kahraman Darûttetrisini garbin gözbebeği olan Lozan'da intihap ediyor. Oradan alınan nur, ışık şarkın o zamanlarca daha müsait bir şehri olan Bakû'ye naklediyor. Oradan bütün şark nur ve ışık alacaktır. Fakat bir şartla. Millî şuur ve millî mefkûresini yani özünü ve ateşini sona kadar muhafaza ve idame etmek şartiyle...

Mehazlar:

1 - Türk medeniyeti tarihi — Ziya Gökalp
2 - Türk türesi — « «
3 - Türkçülüğün esasları — « «
4 - Türk şeceresi — Rıza Nur B.
5 - Türklerin tarihi umumisi — Hüseyin Cahit B.
6 - Türk tarihinin ana hatları (methâl kısmı)

ÖLKÜnet
kün tuğ bolgıl kök kurıkan

Ziya beyin hayatını yazmak için müracaat edilen eserler.

1 - Ziya Gökalp'ın hayatı ve malta mektupları:
Ali Nüzhet B.
Naşiri: İkbal Kütüphanesi 1931
2 - Dimağ ve melekâtı akliyenin Fiziyolojya ve Hıfzıssıhası, Dr Abdullah Cevdet, matbaai Amire 1335 - 1333.
3 - Türk yurdu: Nu: 3 ve 10 - 204
4 - Mecmualar ve gazeteler Çocuk Ansiklopedisi; 16, Vatan Cumhuriyet, Tanin
5 - Ziya Gökalp ve mefkûre Saffet Örfü/ 3
İkbal Kütüphanesi 1342 — 1923

SON

RİCA

Tertipte görülecek ufak tefek yazı ve sayfa numaraları hatalarının çocukluğuma bağışlanmasını saygılı okuyucularımdan rica ederim.

R. N.